

Lasten auttaminen lähisuhdeväkivaltatilanteissa Keski-Uudellamaalla

Juha-Pekka Salonen

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Lasten auttaminen perheväkivaltatilanteissa Keski-Uudellamaalla

Juha-Pekka Salonen
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2020

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää väkivaltaa kokeneiden lasten auttamista keski-Uudellamaalla. Tavoitteena oli luoda auttamispolku osana Lyömätön Linja Keravalla-projektia. Toimeksiantajana oli Paasikiven nuorisokylän säätiön ja Lyömätön Linja Espoossa ry:n ylläpitämä Lyömätön Linja Keravalla-projekti.

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Tutkimusasetelma muodostuu lasten kokeman lähisuhdeväkivallan teoreettisesta tarkastelusta, johon liitetään empiirisenä aineistona haastatteluaineisto lasten auttamistyöstä Keski-Uudellamaalla. Menetelmällisinä ratkaisuinä olivat haastattelut eri Keski-Uudenmaan kunnissa kolmelle lasten kanssa työskentelevälle työntekijälle.

Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jonka tekijänä on nykyinen tai entinen kumppani, perheenjäsen tai muu läheinen ihminen. Suomessa tunnistetaan hyvin väkivallan tekijöiden ja kokijoiden auttamistarve, mutta lasten auttamisessa on vielä enemmän kehitettävää. Lasten auttamisessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että lapsi tulee kuulluksi ja otetuksi todesta ja rohkaistuu puhumaan kohtaamastaan väkivallasta. Lapsen on ensisijaisen tärkeää saada kokea olonsa turvalliseksi auttamiskeskustelujen aikana. Keskustelussa vahvistetaan lapsen turvallisuutta myös konkreettisten asioiden ja suunnitelmien avulla.

Tutkimuksessani tarkastelin lasten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa ja väkivaltaa kokeneiden lasten auttamistapoja Keski-Uudellamaalla ja näiden avulla pohdin, miten väkivaltatyötä lasten kanssa tulisi kehittää Keski-Uudellamaalla. Haastateltavat tunnistivat lasten kohtaaman väkivallan ja auttamisen tarpeen hyvin. Heillä oli myös halu kehittää työtä yhdessä ja lasten auttamiseen erikoistuneille työntekijöille nähtiin tarvetta. Tutkimukseni lopputuloksena syntyi malli väkivaltaa kokeneen tai todistaneen lapsen auttamisesta. Mallissa huomioidaan sekä lapsen saama oma apu että läheisten käynnit Lyömättömässä Linjassa, yhteistyö lähettävän tahon kanssa sekä mahdollinen jatkohoito lapselle ja perheelle. Tutkimukseni mukaan erityisesti jatkohoidon järjestämisen kannalta yhteistyö Lyömättömän linjan työskentelyjakson aikana on tärkeää. Jatkokehittämisen tarvetta on lasten ryhmämuotoisten auttamisen ja verkostoyhteistyön kehittämisessä. Lasten auttaminen on väkivaltatyössä keskeistä, minkä vuoksi auttamismallia on ollut tärkeää kehittää.

Juha-Pekka Salonen

Helping children who are exposed to domestic violence in Keski-Uusimaa

Year 2020

Pages

27

The purpose of this thesis was to find out how the children who are exposed to domestic violence can be helped in the region of Keski-Uusimaa. The aim of the thesis was to make a model of helping the children as part of Lyömätön Linja Keravalla project, founded by Lyömätön Linja Espoossa ry and Paasikiven nuorisokylän säätiö.

This thesis was a qualitative study. The theoretical framework discussed domestic violence from the point of view of the children who are exposed to violence as a phenomenon. The data consisted of three interviews among social services and healthcare workers in the area of Keski-Uusimaa.

As an output of the study a model for helping the children who are exposed to violence was invented. In the model the help for the children as well as the meetings for parents are planned. Also, the co-operation with the organizations that are helping the families was considered. The ideas for further development are helping children in groups and developing working in the networks with different helpers.

Keywords: domestic violence, helping the children, the children who are exposed to violence

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Perheen sisäinen lähisuhdeväkivalta	3
2.1	Aikuisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta	3
2.2	Lapsiin kohdistuva väkivalta	4
2.3	Lapsiin kohdistuvan väkivallan muodot ja vaikutukset	6
3	Auttaminen väkivaltatyössä.....	9
3.1	Lähisuhdeväkivallan auttamistyö Suomessa	9
3.1.1	Väkivallan tekijöiden auttaminen	9
3.1.2	Väkivallan kokijoiden auttaminen.....	10
3.1.3	Väkivaltaa kokeneiden ja todistaneiden lasten auttaminen.....	11
3.2	Työskentely väkivaltaa kokeneiden ja todistaneiden lasten kanssa	12
4	Tutkimuksen toteuttaminen	14
4.1	Tutkimuksen aineisto ja analyysi	15
4.2	Lyömätön Linja Keravalla	17
4.3	Tutkimuksen luotettavuus	18
5	Väkivaltaa kokeneiden lasten auttamispolku Keski-Uudellamaalla	19
5.1	Lasten kokeman ja todistaman väkivallan tunnistaminen ja auttaminen tutkimusaineistossa	19
5.2	Yhteistyötoiveita kuntien ja Keravan Lyömättömän Linjan välillä	20
5.3	Ideoita lasta tukevalle väkivaltatyölle Keski-Uudellamaalla.....	22
5.4	Väkivaltaa kohdanneen lapsen ideaali auttamismalli	23
6	Johtopäätökset ja pohdinta.....	25
	Lähteet.....	28
	Kuviot	32
	Taulukot	32

1 Johdanto

Lähisuhdeväkivalta on yhä suuri ongelma Suomessa. Viimeisten vuosikymmenien aikana asiaan on kiinnitetty paljon huomiota ja erityisiä lähisuhdeväkivaltaan keskittyneitä palveluita kuten turvakoteja ja väkivallan tekijöille sekä kokijoille suunnattuja palveluita on kehitetty. Näitä palveluita on ollut lähinnä suurimmissa kaupungeissa ja esimerkiksi Keski-Uudellamaalla ei ole muutamaa lyhytaikaista jaksoa lukuun ottamatta ollut tällaisia palveluja.

Väkivaltaa kokeiden tai todistaneiden lasten auttamista määrittelevät useat kansainväliset sopimukset. Vuoden 1991 YK:n Lasten oikeuksien julistuksen mukaan lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö. (Unicef 2017.) Toinen merkittävä sopimus, johon Suomi on sitoutunut, on elokuussa 2015 voimaantullut Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta eli niin sanottu Istanbulin sopimus. Sopimus painottaa ennaltaehkäisyä, mutta se sisältää runsaasti velvoitteita myös väkivallan uhrien suojelemiseksi ja väkivallan tekijöiden saattamiseksi rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan. Sopimuksessa kuvataan lasten joutuvan sekä lähisuhdeväkivallan uhreiksi että todistajiksi. (STM 2017.)

Suomen Rikoslaki ei erikseen sisällä säännöstä lapsen pahoinpitelystä, vaan lapseen kohdistunutta pahoinpitelyä arvioidaan kuten aikuiseenkin kohdistunutta pahoinpitelyä (Rikoslaki ja lapsen pahoinpitely 2018). Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määritellään, miten lapsia tulee kohdella, ei pelkästään siitä mikä on kiellettyä. ”Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.” (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2018.)

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lain mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (Lastensuojelulaki 2007.)

Opinnäytetyöni tutkimusympäristönä on Lyömätön Linja Espoossa ry:n ja Paasikiven nuorisokylän säätiön Lyömätön Linja Keravalla-projekti. Projektin avulla on ollut tarkoitus luoda Keski-Uudellemaalle perheväkivaltatyön palvelukeskus. Raha-automaattiyhdistys (nykyään Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA) myönsi projektille avustuksen vuosille 2016-2018. Työskentelyn asiakkaiksi otettiin kaikki perheenjäsenet sekä väkivallan eri osapuolet väkivallan tekijät, väkivallan kokijat ja lapset. Työskentelin itse hankkeessa projektityöntekijänä omana vastuualueenani lasten auttamistyön kehittäminen. Hankkeen aikana luotiin yhteistyötä alueella eri kaupunkien ja järjestöjen toimijoiden kanssa. Verkostoituminen sisälsi asiakastyötä esimerkiksi perheneuvoloiden ja lastensuojelun kanssa sekä laajoja koulutuksia lähisuhdeväkivallasta.

Tutkimuksessani kuvaan Keski-Uudellamaalla toteutettavan Lyömätön Linja Keravalla hankkeen toiminnan kehittämistä erityisesti lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ja todistaneiden lasten kanssa. Tutkimukseni tavoitteena on löytää oikea tapa tarjota palveluita näille lapsille Keski-Uudellamaalla yhdessä alueen muiden toimijoiden kanssa. Tutkimusasetelma muodostuu lasten kokeman ja todistaman lähisuhdeväkivallan teoreettisesta tarkastelusta, johon liitetään empiirisenä aineistona haastatteluaineisto lasten auttamistyöstä Keski-Uudellamaalla. Teoreettisen ja empiirisen aineiston avulla muodostetaan malli laadukkaasta lasten auttamisesta lähisuhdeväkivaltatilanteissa yhteistyössä järjestöjen ja kunnallisten toimijoiden kanssa.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Mitä on lasten kokema lähisuhdeväkivalta?
2. Miten väkivaltaa kokeneita lapsia autetaan Keski-Uudellamaalla?
3. Miten väkivaltatyötä lasten kanssa tulisi kehittää Keski-Uudellamaalla?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaan kotimaisten ja kansainvälisten teoreettisten lähteiden avulla. Tutkimukseni keskeiset käsitteet ovat lapsiin kohdistuva väkivalta, perheväkivalta, lähisuhdeväkivalta ja näitä käsitellään toisessa pääluvussa. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaan haastatteluaineiston avulla. Haastattelin erilaisissa työtehtävissä työskenteleviä työntekijöitä eri Keski-Uudenmaan kunnissa saadakseni kattavaa näkemystä lasten kanssa työskentelyn nykytilanteesta ja kehittämistarpeista. Haastatteluissa keskusteltiin työntekijöiden mahdollisuuksista tunnistaa lasten kokemaa ja todistamaa lähisuhdeväkivaltaa, hoitopolkuun ja jatkohoitoon liittyvistä ajatuksista sekä eri toimijoiden tekemästä yhteistyöstä Keski-Uudellamaalla. Haastatteluaineistoa ja teoreettista tietoa yhdistämällä vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseen luomalla lasten auttamispolun Keski-Uudenmaan yhteistyöverkoston toimintamalliksi.

2 Perheen sisäinen lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on laaja yhteiskunnallinen ongelma, joka koskettaa paitsi väkivallan kohteiksi joutuneita ja väkivaltaa käyttäneitä myös väkivaltaa nähneitä, omaisia, naapureita, ystäviä ja monien ammattien edustajia (Ahola 2016, 54). Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jonka tekijänä on nykyinen tai entinen kumppani, perheenjäsen tai muu läheinen ihminen. Lähisuhdeväkivaltaa voivat olla parisuhdeväkivalta, seurusteluväkivalta, lapsen kaltoinkohtelu, kunniaan liittyvä väkivalta sekä ikääntyneisiin tai vammaisiin kohdistuva väkivalta. (THL 2017.) Aikaisemmin oli pitkään käytössä käsite perheväkivalta, jolla viitattiin perheen sisällä tapahtuvaan väkivaltaan. Nykyisin käytetään lähisuhdeväkivallan määritelmää, joka kattaa väkivallan muodot laajemmin. (Ahola 2016, 54.)

2.1 Aikuisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta

Väkivalta läheisissä ihmissuhteissa poikkeaa muusta väkivallasta sekä rikoksena ja väkivallan muotona että kokemuksena. Sen tapahtumapaikkana on usein oma koti ja tekijänä oma kumppani tai ihminen, jonka kanssa yhteinen arkielämä jaetaan. (THL 2017.) Osapuolten välillä voi olla samanaikaisesti sekä voimakas tunneside että väkivaltaan ja kontrolliin perustuva valtasuhde. Lähisuhdeväkivalta ei tule aina viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tietoon, sillä siihen liittyy paljon häpeää, syyllisyyttä ja vaikenemista. Sitä ei myöskään aina mielletä samalla tavalla rikokseksi kuin esimerkiksi tuntemattoman tekemää väkivaltaa (Siukola 2014, 10). Se kuitenkin vaikuttaa monin tavoin kaikkien osallisten hyvinvointiin ja terveyteen (THL 2018).

Lähisuhdeväkivallan ilmenemismuotoina voivat olla esimerkiksi fyysinen, henkinen, seksuaalinen, taloudellinen tai kulttuurinen väkivalta sekä laiminlyönti ja kaltoinkohtelu (THL 2017). Lähisuhdeväkivallan muotoja on kuvattu kuviossa 1. Vaikka lähisuhdeväkivalta määritellään eri väkivallan muotojen kautta, on kuitenkin hyvä muistaa, että usein sen eri muodot limittyvät ja liittyvät toisiinsa (THL 2018). Lähisuhdeväkivalta kohdistuu useimmiten naisiin tai lapsiin ja varsinkin toistuva ja vakava väkivalta on useimmiten miesten naisiin kohdistamaa väkivaltaa (THL 2017).

Kuvio 1: Lähisuhdeväkivallan muodot (THL 2018).

Suomessa lähes joka toinen nainen on elämänsä aikana kokenut fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai molempia. Kyselytutkimusten mukaan naisista ja miehistä suunnilleen yhtä moni on kokenut parisuhdeväkivaltaa, mutta vakava väkivalta kohdistuu useammin naisiin ja naiset saavat väkivallasta miehiä enemmän ja vakavampia vammoja. (Nollalinja 2018.) Vuonna 2018 viranomaisten tietoon tulleissa lähisuhdeväkivaltarikoksissa oli Tilastokeskuksen mukaan 9 900 uhria ja naisten osuus heistä oli 76,5 prosenttia. Uhreista 7 400 oli aikuisia ja 2 400 alle 18-vuotiaita. (Tilastokeskus 2020.)

Väkivalta ilmenee ihmissuhteissa eri tavoin riippuen osallisten elämäntilanteesta, iästä ja ajattelutavoista. Joskus väkivalta alkaa niin hienovaraisena, että sitä on vaikea tunnistaa väkivallaksi. Väkivalta voi alkaa esimerkiksi nimittelynä, taloudellisena rajoittamisena tai ihmissuhteista eristämisenä. Lähisuhdeväkivallasta aiheutuu usein äärimmäisen vakavia henkisiä ja fyysisiä seurauksia. Lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa fyysisen tai psyykkisen vamman, kehityshäiriön, perustarpeiden tyydyttymättä jäämisen tai kuoleman. Lisäksi lähisuhdeväkivalta vaikuttaa usein sosiaalisiin suhteisiin. Läheiset, etenkin lapset, joutuvat kärsimään lähisuhdeväkivallan takia, vaikkei väkivalta varsinaisesti kohdistuisi heihin. (Nollalinja 2018.)

2.2 Lapsiin kohdistuva väkivalta

Maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmässä lapsiin kohdistuvan väkivallan tai kaltoinkohtelun määritellään sisältävän kaikki fyysisen ja henkisen väkivallan, seksuaalisen hyväksikäytön ja laiminlyönnin muodot vastuuseen, luottamukseen tai valtaan perustuvassa suhteessa.

(Krug, E. ym. 2005). Kun lähisuhdeväkivallasta puhutaan lasten näkökulmasta, ei enää ajatella, että väkivallan on tarvinnut kohdistua häneen, vaan hän on voinut joutua todistamaan muuhun perheenjäseneen kohdistuvaa väkivaltaa ja elämään väkivallan ilmapiirissä (Huovinen 2017, 12). Mikäli perheessä on vanhempien välistä väkivaltaa, lapsilla on moninkertainen riski tulla pahoinpidellyksi verrattuna muihin perheisiin (Oranen 2012, 222). Lapset vaistoavat väkivaltaisen ilmapiirin ja ovat tietoisia perheväkivallasta, vaikka eivät olisi näkemässä väkivaltaisia tapahtumia. Lapset myös syyllistävät helposti itseään perheessä esiintyvistä väkivallasta (THL 2017).

YK:n Lasten oikeuksien julistus vuodelta 1991 on pohjana väkivaltatyölle lasten kanssa. Artiklan 19 mukaan lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö. Valtioiden pitää myös kehittää ja perustaa sosiaalisia ohjelmia, joiden avulla lasta ja hänestä huolehtivia henkilöitä tuettaisiin, samoin kuin menetelmiä edellä kuvattujen lasten pahoinpitelytapauksen ehkäisemiseksi ja tunnistamiseksi (Unicef 2017).

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta eli ns. Istanbulin sopimus tuli Suomessa voimaan elokuussa 2015. Sopimus painottaa väkivallan ennaltaehkäisyä, mutta se sisältää runsaasti velvoitteita myös väkivallan uhrien suojelemiseksi ja väkivallan tekijöiden saattamiseksi rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan. Sopimuksessa kuvataan lasten joutuvan perheväkivallan uhreiksi sekä tämän väkivallan todistajiksi. (STM 2019.)

Rikoslaki ei erikseen sisällä säännöstä lapsen pahoinpitelystä, vaan lapseen kohdistunutta pahoinpitelyä arvioidaan kuten aikuiseenkin kohdistunutta pahoinpitelyä. Lapsen ruumiillinen kurittaminen on kuitenkin erikseen selvästi kriminalisoitu laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Tämän lain mukaan lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Tämän säännöksen tarkoituksena on nimenomaan tuoda lapseen kohdistuneet pahoinpitelyt rikoslain alaisiksi. Lapsen tukistaminen tai luunapin antaminen ei ole sallittua, vaikka teolla olisikin kasvattamistarkoitus. (Rikoslaki ja lapsen pahoinpitely 2019.) Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2018.)

Lapsiin kohdistuvan väkivallan määrää on Suomessa seurattu Tilastokeskuksen keräämällä aineistolla viranomaisten tietoon tulleesta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun ja Nuorisotutkimusseuran yhteistyönä toteutettiin vuosina 2008 ja 2013 Lapsiuhritutkimus 6- ja 9-luokkalaisille lapsille. Yhdeksäsluokkalaisten osalta tuloksia verrattiin myös vuoden 1988

koululaiskyselyyn. THL:n kouluterveyskyselyssä vuodelta 2019 on myös tutkittu lasten kokemaa turvallisuutta kotona.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2018 viranomaisten tietoon tulleissa lähisuhdeväkivaltarikoksissa oli 2 400 alle 18-vuotiaita uhria ja lähisuhdeväkivallasta 96 prosenttia oli aikuisten tekemää. Kaikista alaikäisistä uhreista alle 5-vuotiaita oli 23 prosenttia, 5-9-vuotiaita 37 prosenttia, 10-14-vuotiaita 27 prosenttia ja oli 15-17-vuotiaita oli 13 prosenttia. Kaikista alaikäisistä uhreista 53,3 prosenttia oli poikia ja alle 10-vuotiaista uhreista poikia on noin 60 prosenttia. Tyttöjen osuus puolestaan kasvaa uhrin iän noustessa ollen 10-14-vuotiailla jo noin 55 prosenttia ja 15-17-vuotiaista hieman yli 60 prosenttia. (Tilastokeskus 2020.)

Lapsiuhritutkimuksen mukaan kuritusväkivalta Suomessa on vähentynyt merkittävästi vuodesta 1988, tuolloin kuritusväkivaltaa oli kokenut 33 prosenttia ja vuonna 2013 enää 16 prosenttia vastaajista. Lapsiin vanhempien taholta kohdistuva henkinen väkivalta, kuten haukkuminen, nälviminen ja kiroilu on myös vähentynyt. Vuonna 2008 haastatelluista tätä kertoi kokeneensa 40%, mutta vuonna 2013 enää 28% (Fagerlund 2013). Myös vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan lukema oli pysynyt samana. Vanhempien tai muiden lasta huoltavien aikuisten välistä fyysistä väkivaltaa vuoden 2019 aikana oli kokenut 8-9 luokkalaisista lapsista 11,8%. (Kouluterveyskysely 2006-2019. 2019) Lapsiuhritutkimuksen mukaan vakavaa väkivaltaa kuten nyrkillä tai esineellä lyöminen tai potkiminen on harvinaista ja on kaikkina mittausaikoina välillä hiukan vähentynyt pysyen 2% prosentissa. Kaikista vakavinta väkivaltaa kuten aseella uhkaamista on kokenut 1%. (Fagerlund 2013.)

2.3 Lapsiin kohdistuvan väkivallan muodot ja vaikutukset

Väkivallan näkeminen ja kuuleminen, väkivallan uhan alla eläminen ja sen seurausten keskellä eläminen on lapselle vahingollista (Oranen 2012, 217). Lapsiin kohdistuvan väkivallan muotoja ovat fyysinen väkivalta, kuritusväkivalta, henkinen väkivalta, laiminlyönti, seksuaalinen väkivalta ja lasten käyttö väkivallan välineenä. Väkivallan näkeminen ja kuuleminen, väkivallan uhan alla ja sen seurausten keskellä eläminen vaikuttaa aina lapsen elämään, vaikka lapsi ei itse olisikaan väkivallan kohteena. Väkivallan kohdistuminen muihin perheenjäseniin on vaikutuksiltaan yhtä vahingollista kuin lapsi itse olisi väkivallan kohteena. Vaikka lapset eivät ole paikalla väkivaltatilanteessa, he usein kuulevat ja oppivat aavistamaan tapahtuneen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.) Väkivalta tai väkivallan uhkaa altistaa heidät väkivallan vaikutuksille suoraan traumatisoitumalla tai he oppivat negatiivisia käyttäytymisalleja väkivallalle altistumisen kautta (Oranen 2012, 217, 223). Cooperin (2006, 53) mukaan ”väkivallan vaikutukset lapsiin ovat moninaisia ja niillä voi olla pitkäkestoisia ja vakavia vaikutuksia lapsen kehitykseen”.

Fyysinen väkivalta sisältää sekä lapsen fyysisen satuttamisen että kuritusväkivallan. Muotoina voivat olla lyöminen, ravistelu, kovakourainen käsittely tai polttaminen. Väkivalta voi olla myös kemiallista, jolloin lasta rauhoitetaan esimerkiksi lääkkeillä tai alkoholilla tai hänelle ei anneta hänen tarvitsemiaan lääkkeitä. Kuritusväkivalta tarkoittaa toimintaa, jonka avulla aikuinen pyrkii rankaisemaan lasta tai säätelemään lapsen käyttäytymistä esimerkiksi muotoina tukistaminen, luunappien antaminen tai remmillä piekseminen. (THL 2017.) Kuritusväkivalta kiellettiin Suomessa vuonna 1984 (Lasten suojelun keskusliitto 2019). Lapsen fyysinen laiminlyönti voi tarkoittaa lapsen perustarpeiden kuten asianmukaisen hoidon, huolenpidon, ravinnon, hygienian tai vaatetuksen tyydyttämättä jättämistä. Se voi tarkoittaa myös asiallisten asuinolosuhteiden, lapsen terveyden ja koulutuksen puutteita tai kieltämistä. (Räsänen 2010, 90-92; Keisala 2016, 4; THL 2017.)

Henkinen väkivalta vaikuttaa haitallisesti lasten psyykkiseen ja tunne-elämän kehitykseen. Henkinen pahoinpitely sisältää sanallista loukkaamista, huutamista, nimittelyä, pelottelua tai uhkailua, syyllistämistä, hyväksynnällä ja rakkaudella kiristämistä, hylkäämisellä uhkailua sekä hoivan tai huolenpidon puutetta. Lapsen henkinen laiminlyönti voi tarkoittaa, että vanhempi on välinpitämätön lapsen tarpeita kohtaan, hän ei ole tunnetasolla lapsen saatavilla tai vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä on lapsen ikään nähden epäsopivaa. (Räsänen 2010, 91-92; Keisala 2016, 4; THL 2017.) Lapsen laiminlyönnin merkkejä on useita, esimerkiksi tarpeenmukaisesta terveydenhoidosta, koulunkäynnistä, ravinnosta tai hygieniasta huolehtimatta jättäminen. Muita merkkejä voivat olla lapsen altistuminen huumeille ja ympäristön vaaroille. (Krug, E. ym. 2005.)

Seksuaalinen väkivalta lapsia kohtaan voi olla esimerkiksi sopimatonta koskettelua tai lapseen tunkeutumista. Lapsi voidaan pakottaa katsomaan aikuisten välistä seksuaalista toimintaa tai koskettelemaan aikuisen sukupuolielimiä. Lapsi voidaan myös altistaa ikään kuulumattomalle seksuaaliselle toiminnalle tai kuvamateriaalille. (Söderholm 2012, 132.)

Lapsia voidaan käyttää myös väkivallan välineenä toista vanhempaa vastaan tarkoituksena vahingoittaa toista vanhempaa tai tämän suhdetta lapsiin. He voivat uhkailla toista sillä, että tulevat vahingoittamaan lasta fyysisesti tai henkisesti. Lasten ja toisen vanhemman tapaamisten estäminen voi myös olla vallan väline samoin kuin toisen sättäminen lasten kuullen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.)

Mikko Oranen ja Eija Keränen (2006, 63) kuvaavat tavallista tilannetta, jossa uskotaan, että lapset eivät näe, kuule tai tiedä mitään vanhempien välisestä väkivallasta. Lasten uskotaan myös unohtavan väkivaltatilanteet nopeasti. Vanhempien mukaan lapset myös usein nukkuvat silloin perheessä tapahtuu väkivaltaa. Anu Huovisen (2017, 130) mukaan lasten väkivaltakokemukset voivat jäädä kertomattomiksi, ellei ammatillisessa työssä osata olla riittävän herkkiä lapsen tarinalle. Lapset voivat olla piilossa väkivaltatilanteen aikana mutta saattavat tarkkailla tilannetta oven raosta, joka jää vanhemmilta huomaamatta. Lapset myös huomaavat

jäljet väkivallasta vaikka eivät olisikaan olleet paikalla tapahtumien aikana. (Oranen 2001, 44.) Vanhemmat eivät ole välttämättä luotettava lähde sen arvioimiseksi kuinka paljon lapset ovat joutuneet näkemään tai kokemaan väkivaltaa. Yleensä lapset ovat nähneet ja kuulleet enemmän kuin vanhemmat haluaisivat uskoa. Suurin osa väkivallasta on psyykkistä ja varsinaisia väkivaltatilanteita saattaa olla hyvin harvoin. Ne voivat kuitenkin tuoda perheeseen pelon ja uhan ilmapiiriin. (Oranen 2012, 221.) Toisaalta lapsi voi myös aktiivisesti pyrkiä väkivaltatilanteen katkaisemiseen (Huovinen 2017, 68).

Lähisuhteissa tapahtuvalle väkivallalle altistuneilla lapsilla on kohonnut määrä ahdistusta, posttraumaattisia stressioireita, masennusta ja terveysongelmia. Lapset, joilla ei ole näkyviä käyttäytymisen ongelmia voivat kuitenkin kärsiä syvästä surullisuudesta ja pelosta, joita ei välttämättä huomata. (D'Andrea 2016.) Lasten kokemalla väkivallalla voi olla vaikutusta myös kiintymyssuhteiden muodostumiseen, lapsille muodostuu helpommin turvaton kiintymyssuhde turvallisen sijaan (Fusco 2017, 2517). Perheväkivalta on yleensä pitkään jatkuvaa ja toistuvaa tuottaen kumulatiivisia traumakokemuksia. E erityisen haitallinen on tilanne, jossa vanhempien välinen ja lapseen kohdistuva väkivalta sekä hoidon laiminlyönti kietoutuvat toisiinsa. Tällöin lapsi elää jatkuvassa hälytystilassa ja hänelle saattaa kehittyä traumaperäinen stressihäiriö, PTSD. Lapsen traumaoireita voivat olla painajaisunet, kohonnut vireystila tai ärtyneisyys. Jotkut lapset saavat toistaa väkivaltatapahtumia leikeissään, kun taas toiset eivät halua puhua lainkaan asioista eivätkä muista tapahtumia lainkaan. (Oranen 2012, 223-224.)

Lapset leikkivät usein teemoilla, jotka ovat oikeasti tapahtuneet ja leikkivät hyvinkin realistisesti. Omakohtaisiin kokemuksiinsa lapsuudessa pohjautuvassa kirjassaan Tumman veden päällä Peter Franzen (2010) kuvaa hienolla tavalla päiväkotikäisen tytön leikkiä, jossa väkivaltatilanteet ovat leikin keskiössä: *"Hyi äiti. Hyi, hyi isi", nuket sanovat* toisilleen. Isänukke jää nyt makaamaan lattialle ja äitinukke tepastelee lasten makuuhuoneeseen, jossa lapset tulevat pois sängyn alta ja kaikki kolme menevät nukkumaan lasten makuuhuoneen sänkyyn. *"Elä itke äiti", lapset sanovat. "Nyt on kaikki hyvin", äitinukke* tuntuu sanovan hiljaa. (Franzen 2010.) Tämän suuntaisissa leikeissä lapset voivat käydä hyvinkin tarkasti läpi kodin tapahtumia.

Väkivalta voi vaikuttaa lapseen sekä suoraan että välillisesti. Se voi aiheuttaa kehityksen viivästymistä ja oppimisen vaikeuksia. Lapsella voi ilmetä itsetunnon ongelmia tai hänen voi olla vaikea luottaa muihin ihmisiin. Myös tunne-elämän ongelmat, kuten tunteiden latteus tai masennus sekä kontrolloimattomuus ja käytösongelmat voivat olla seurausta väkivallan kokemuksesta. Väkivaltainen käyttäytyminen voi myös jatkua hänen omassa elämässään. (Huovinen 2017, 30-31.)

Traumatisoitumisen myötä väkivallan kokemisella voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia lapsen elämään. Traumaattiset kokemukset voivat aiheuttaa keskittymisen ja käyttäytymisen ongelmia, ylivireyttä ja -aktiivisuutta ja erilaisia pelkotiloja. Ikävät tunteet ja pelot voivat herätä

uudelleen muistikuvista, joita voi olla vaikea yhdistää itse väkivaltatilanteeseen. Kun lapsi joutuu kokemaan traumaattisen tilanteen uudelleen muistikuvien avulla hän voi pyrkiä välttämään kaikkea siihen liittyvää. Auttamiskeskustelu voi näin muodostua myös vältettäväksi tilanteeksi. (Huovinen 2017, 31.)

Huovinen (2017, 130-131) kuvaa väkivallan vaikuttavan lapsen identiteetin muodostumiseen ja väkivaltaa kokeneiden lasten haastattelujen perusteella hän on erotellut kolme erilaista lapsen tulkintaa itsestään. Lapsi voi tekeytyä näkymättömäksi, jolloin hän noudattaa sääntöjä ja ohjeita eikä halua herättää huomiota. Toisaalta lapsi voi kapinoida ja aiheuttaa näin myös vahinkoa itselleen. Kolmantena reagointitapana Huovinen pitää helpon lapsen identiteettiä, jossa lapsi pyrkii olemaan kiltti ja tottelevainen.

3 Auttaminen väkivaltatyössä

Väkivaltatyössä auttaminen on erilaista verrattuna muuhun terapeuttiseen- tai auttamistyöhön. Auttamistyön yleisenä perustana on ajatus puolueettomuudesta ja neutraalisuudesta, sen sijaan toiseen ihmiseen kohdistuvan väkivallan kohdalla ei voida ottaa huomioon erilaisia näkökulmia eikä väkivalta voi olla asia, josta neuvotellaan. Väkivaltaan kantaa ottaminen on auttajille usein vaikea asia, väkivallasta perheessä ollaan mielellään kuulematta tai se piilotetaan jonkin toisen ongelman tai haasteen alle. Asiaan puuttumisessa työntekijän aktiivisuus on tärkeää koska perheenjäsenten voi olla vaikea ottaa asiaa esille (Oranen 2012, 228).

3.1 Lähisuhdeväkivallan auttamistyö Suomessa

Väkivallan kokijoille ja tekijöille apua tarjoavat sekä erikoistuneet järjestöt että kunnalliset toimijat. Suurin alan järjestö on Ensi- ja turvakotien liitto, johon kuuluvat jäsenyhdistykset ylläpitävät turvakoteja eri puolilla Suomea. Yhdistykset myös tarjoavat avopalvelua asiakkaille lähisuhdeväkivallasta johtuvien kriisien ratkaisemiseen ja niistä selviytymiseen (Netti-turvakoti 2020 a). Väkivallan kokijoille apua tarjoavat esimerkiksi Rikosuhripäivystys ja Nais-ten Linja. Väkivallan tekijöitä auttavia tahoja ovat Jyväskylän kriisikeskus Mobile, Lyömätön Linja Espoossa ry, Miessakit ry ja Maria Akatemia. (Rikoksentorjunta 2020.)

3.1.1 Väkivallan tekijöiden auttaminen

Erityisiä ohjelmia väkivaltaa käyttäneille miehille ovat muun muassa Jyväskylän kriisikeskus Mobilen Vaihtoehto väkivallalle sekä Lyömätön Linja Espoossa ry:n Lyömätön tie -väkivallan katkaisuojelma (Rikoksentorjunta 2020). Ensi- ja turvakotien liiton väkivallan tekijöille

suunnattua Jussi-työtä tehdään seitsemällä paikkakunnalla. Ensi- ja turvakotien eri jäsenyhdistyksissä on myös paljon väkivallan tekijöiden auttamiseen erikoistuneita työntekijöitä, vaikka he eivät olisikaan nimettyjä Jussi-työntekijöitä. (Jussi-työ 2020.) Miessakit ry ylläpitää väkivaltaa käyttäneille miehille suunnattua Lyömätön Linja toimintaa Helsingissä. Valtaosa auttamistyöstä kohdistuu miesten toteuttaman lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn. Väkivaltaa käyttäviä tai sen käyttämistä pelkääviä naisia auttaa Maria Akatemian Demeter-työ Helsingissä ja Tampereella. Työ koostuu auttavasta puhelimesta, yksilökeskusteluista ja ammatillisesti ohjatusta vertaisryhmästä. (Rikoksentorjunta 2020.)

Jyväskylän Mobilen Vaihtoehto väkivallalle -ohjelmaan kuuluvat yksilötapaamiset joiden tarkoituksena on väkivallan uusimisen estämisen lisäksi motivoida tekijä ryhmätapaamisiin. Olenaisena osana Jyväskylän mallissa on eri sosiaali- ja terveydenhoitoalan toimijoiden sekä poliisin muodostama viranomaisverkosto, joka aktiivisesti tarjoaa apua väkivallan tekijöille, kohteille ja silminnäkijöille. (Rikoksentorjunta 2020.) Lyömätön Linja Espoon Lyömätön tie - väkivallan katkaisuojelma hoitomalliin kuuluvat yksilötapaamiset, vertaisryhmä sekä palveluohjaus läheisille (Lyömätön tie 2020). Viranomaisyhteistyössä erityisen tärkeää on ollut yhteistyö Espoon poliisin ja syyttäjälaitoksen kanssa. Lyömättömän Linjan yhteydessä on vuodesta 2005 lähtien toiminut Miehen Linja, joka keskittyy maahanmuuttajamiesten auttamiseen ja tukemiseen. (Rikoksentorjunta 2020.) Seuraavassa kuvaan auttamistyötä erityisesti väkivaltaa kokeneiden ja todistaneiden lasten näkökulmasta.

3.1.2 Väkivallan kokijoiden auttaminen

Ensi- ja turvakotien liiton väkivaltatyössä on kehitetty integroitua työmallia, jossa yhdistetään miesten auttamistyö naisiin ja lapsiin keskittyvään turvakotityöhön niin, että kaikki osapuolet saisivat apua (Rikoksentorjunta 2020). Palveluita on tarjolla lähisuhdeväkivaltaa kokeneille, väkivaltaa käyttäneille, sen käyttöä pelkääville sekä sille altistuneille tai kokeneille lapsille. Palvelut eivät ole sukupuolisidonnaisia. Työskentely pitää sisällään puhelin- tai verkkoneuvontaa, yksilötyötä, vertaisryhmiä tai parityötä. Ensisijainen tavoite työskentelylle on väkivallan loppuminen sekä väkivaltaa kokeneiden lasten turvallisuus. (Nettiturvakoti 2020a.)

Tärkeitä valtakunnallisia toimijoita väkivallan kokijoiden auttamisessa ovat Rikosuhripäivystys (RIKU) ja Naisten Linja. Rikosuhripäivystys on aloittanut toimintansa vuonna 1994. Sitä ylläpitävät Suomen Punainen Risti, Ensi- ja turvakotien liitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Setlementtiliitto ja Kirkkohallitus. Toimintaa koordinoi valtakunnallisesti MIELI - Suomen Mielenterveys ry. Rikosuhripäivystyksen perustehtävänä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasian todistajan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla tukipalveluita. RIKU tarjoaa käytännön neuvoja ja henkistä tukea rikoksen tai rikosyrityksen kohteeksi joutuneille, heidän läheisilleen ja rikosasiassa todistaville. (Rikosuhripäivystys 2020.) Naisten Linja on tarkoitettu kaikenikäisille väkivaltaa kokeneille tai väkivallasta huolestuneille naiseksi

itsensä määritteleville. Palvelumuotoina ovat puhelin, nettikirjepalvelu, chat ja ryhmätyöskentely. Päivystäjinä toiminnassa on mukana koulutettuja vapaaehtoisia. (Naisten Linja 2020.)

3.1.3 Väkivaltaa kokeneiden ja todistaneiden lasten auttaminen

Lasten auttaminen perheväkivaltatilanteissa on Suomessa ollut pitkään kunnissa perheneuvoloiden ja järjestöissä turvakotien sekä niiden ylläpitämien erilaisten projektien varassa. Näistä projekteista tärkein on ollut Ensi- ja turvakotien liiton vuosina 1997–2001 toteuttama Lapsen aika -projekti, jossa kehitettiin väkivaltaa kotonaan kokeneiden ja todistaneiden lasten kanssa tehtävää työtä (Talentia 2019). Projektin ideologisenä tavoitteena oli nostaa lapset perheväkivallan todistajina ja kohteena aikuisten rinnalle. Lisäksi tavoitteina oli kehittää arviointi- ja työmenetelmiä lasten kanssa tehtävään työhön sekä kehittää perheväkivallan kanssa työskentelevien ammattilaisten valmiuksia ja taitoja lasten kohtaamisessa. (Oranen 2001,17.)

Viime vuosina Suomessa on otettu käyttöön Folkhälsanin maahantuomaa ruotsalaista Trappan-mallia. Työmenetelmä on kehitetty tukemaan väkivaltaa lähisuhteissaan kokeneita yli 4-vuotiaita lapsia, jotka pystyvät kielellisesti kuvaamaan kokemuksiaan. Mallin tarkoituksena ei ole tuottaa lisätietoa tapahtuneista väkivaltatilanteista eikä se myöskään sovi lapsen kuulemiseen rikosprosessin yhteydessä. Tarkoituksena on auttaa lasta tai nuorta vähitellen sanallistamaan kokemuksiaan ja antaa lapselle mahdollisuuden käsitellä tapahtunutta. Trappan-keskustelu aloitetaan vasta kun lapsi on turvassa väkivallan uhalta. Trappan-työmenetelmä koostuu tapaamisista, joita on neljästä kahdeksaan. Tapaamiset jaetaan kolmeen askeleeseen, joita ovat yhteyden muodostaminen lapseen, tapahtuneen uudelleen jäsentäminen ja tiedon antaminen. Vanhempia tavataan yleensä sekä ennen keskustelua että keskustelujen jälkeen. (Folkhälsan 2020; Kasvun tuki 2020.)

Palveluja lapsille ja nuorille löytyy myös internetistä ja puhelinpalveluina. Mannerheimin lastensuojeluliiton alaisuudessa toimii kaikille alle 21-vuotiaille tarkoitettu Lasten ja nuorten puhelin ja chat. Maria-akatemian Keijun varjo-chat on tarkoitettu nuorille naisille joilla on kysymyksiä ja haasteita liittyen itsehillintään ja omaan käytökseen. Väestöliiton Poikien puhelin palvelee alle 20-vuotiaita poikia. Mieli- Suomen mielenterveysseuralla on nuorille suunnattu Sekasin-chat joka päivystää verkkokriisikeskus Tukinetissä. Puhelinauttamista tarjoaa Helsinki Mission Nuorten kriisipiste 12-29-vuotiaille nuorille. (Puhelin- ja verkkoauttajat Suomessa 2020.)

3.2 Työskentely väkivaltaa kokeneiden ja todistaneiden lasten kanssa

Lasten auttamisessa väkivallan kokijoina tulee kiinnittää huomiota lasten selviytymisen tukemiseen. Auttamistyöllä voidaan vaikuttaa lapsen kertomukseen omasta itsestään, vaikka väkivaltakokemusta ei voida poistaa. (Huovinen 2017, 132.) Työskentely väkivaltatilanteen jälkeen on hyvä aloittaa mahdollisimman nopeasti jo kriisivaiheessa muutaman päivän sisällä. Työskenneltäessä lasten kanssa on hyvä keskittyä nykyhetkeen ja kartoittaa lapsen omia selviytymiskeinoja, joilla lapsi on yrittänyt selvitä väkivaltatilanteista. Näiden keinojen lisäksi kartoitetaan hänen lähipiirissään olevia suojaavia ja kuormittavia asioita ja ihmisiä. Apuna voi käyttää esimerkiksi perhepiirroksen piirtämistä, erilaisia kortteja, leikkimistä nukkekodilla. Työskentelyssä täytyy ottaa huomioon lapsen kehitystaso. Pienempien lasten kanssa korostuvat puhuminen ja leikki, kouluikäisten kanssa voidaan käyttää myös erilaisia kyselykaavakeita (Oranen 2012, 230). Ensi- ja turvakotien liitto on ottanut käyttöön Nettiturvakodin yhteyteen Turvakamu-sovelluksen, joka toimii myös yhteydenpitovälineenä lapsen kanssa tapaamisten välillä (Nettiturvakoti 2020a).

Lapset eivät ole välttämättä tottuneet puhumaan väkivallasta ja tilanne voi olla heille vaikea. Tästä syystä on tärkeää, että työntekijä käyttää selkeää kieltä lasten tasoisesti. Lapsia ei kuitenkaan saa pakottaa puhumaan itselleen vaikeista asioista. (Oranen 2012, 230.) Väkivallasta tulee puhua väkivaltana ja korostaa, että se ei ole oikein (THL 2019). Työskenneltäessä väkivaltaa kokeneiden lasten kanssa lapsen turvallisuutta tulee miettiä monesta näkökulmasta. Lapsen on tärkeää saada kokemus turvallisuudesta auttamiskeskustelun aikana. Keskustelussa vahvistetaan lapsen turvallisuutta myös konkreettisten asioiden ja suunnitelmien avulla. Samalla on otettava huomioon, että väkivallasta keskusteleminen ei saata lasta vaaraan eikä lisää kokemusta turvattomuudesta. (Oranen 2006, 70.) Lasta auttaessa tulee myös muistaa, että lapsella on positiivisia tunteita ja kokemuksia perheestään (Huovinen 2017, 76).

Turvasuunnitelma on tärkeä työkalu varauduttaessa mahdolliseen väkivaltaan. Se tehdään yleensä väkivaltaa kokeneen vanhemman kanssa ja siinä huomioidaan myös lapset. Tarkoituksena on auttaa ennakoimaan väkivaltatilanteita ja vahvistamaan hallinnan tunnetta väkivaltatilanteissa sekä vähentämään ja lieventämään väkivallasta koituvia seurauksia. Turvasuunnitelma tehdään konkreettisesti paperille ja se on hyvä säilyttää niin, ettei väkivallantekijä sitä löydä. Suunnitelmassa voidaan pohtia etukäteen varottavia merkkejä väkivallan alkamisesta kuten esimerkiksi hengityksen tiheneminen, sormien puristuminen nyrkkiin tai erityiset ilmeet tai eleet. Turvasuunnitelmassa suunnitellaan valmiiksi turvallis ja nopein reitti ulos niinkin yksityiskohtaisesti kuin mitä ovia tai ikkunoita voi käyttää. Tilanteesta kannattaa myös poistua heti uhkaa kokiessa eikä kannata jäädä odottamaan tilanteen kärjistymistä. Etukäteen turvasuunnitelmaan mietitään myös turvallinen tila, johon väkivallan kokija voi paeta jos poistuminen asunnosta ei ole mahdollista. Tässä tapauksessa kannattaa välttää tiloja, joista ei ole ulospääsyä tai joissa on helposti saatavilla teräaseita. Turvasuunnitelmaan kerätään myös paikat, joihin voi tarpeen tullen poistua. (Rikosuhripäivystys 2020b; THL 2020.)

Turvasuunnitelmaan voidaan suunnitella niinkin konkreettisia asioita kuin puhelimen pito la-dattuna tai missä ovat valmiina nopean poistumisen varalta valmiiksi tärkeät tavarat kuten raha, varavaatteet itselle ja lapsille, vara-avaimet, tärkeät asiakirjat, lääkkeet, tärkeät puhe-linnumerot ja yhteystiedot. Väkivallan uhasta voidaan kertoa läheisille tai naapureille ja sopia tapoja, joista läheiset tietävät soittaa apua. (THL 2020.) Väkivaltaa kokeneen vanhemman kanssa pohditaan lasten huomiointia väkivaltatilanteessa ja sovitaan toimista lasten osalta. Lapset on hyvä pyrkiä ottamaan mukaan kotoa poistuttaessa, mutta jos se ei ole mahdollista lapsille kerrotaan, että heidät tullaan hakemaan myöhemmin. Lapset voidaan opettaa soitta-maan tarvittaessa hätänumeroon. (Rikosuhripäivystys 2020b.) Lapsille voidaan tehdä myös oma turvasuunnitelma lisäksi jossa voidaan miettiä asioita kuten mitä lapsi voi silloin tehdä jos kotona on väkivaltaa, mitä hän voi tehdä jotta hänen olonsa tuntuisi paremmalta, mikä paikka kotona tuntuu hänestä turvalliselta sekä kenelle hän voi soittaa tai kenen luokse mennä (Nettiturvakoti 2020b).

Lapsen turvallisuuden kokemuksen saavuttamiseksi on tärkeää, että lasta rauhoitetaan hänen kokiessaan olevansa vaarassa. Väkivaltaa kokenut lapsi on jäänyt yksin sietämättömien tuntei-den kanssa. Vaikeimmassa tilanteessa ovat lapset, joiden hoivaaja voi aiheuttaa vaaraa. (Sinkkonen 2004, 82.) Väkivaltatilanteita kokeneen lapsen kanssa käydään lapsen kehitystason mukaisia vakauttavia keskusteluja, joissa keskitytään tässä hetkessä olemiseen. Keinoina tä-hän voivat olla esimerkiksi turvapaikka mielikuvien harjoittelu ja stressinsieto keinojen opet-telu. (Ruismäki 2016, 25.) Samalla lapsi oppii keinoja saada väkivaltatilanne pois mielestään.

Lapsen auttamistyössä ei tule luvata, että lapsen kertomasta ei kerrota kenellekään, sillä to-dennäköistä on, että lapsen kohtaamista väkivaltatilanteista on puhuttava ainakin viranomais-ten kesken. Terveystieteiden työntekijöiden esimerkiksi neuvolassa ja kouluterveydenhoi-dossa tulee kiinnittää huomiota ja kirjata myös fyysisiä pahoinpitelyn merkkejä. Vaikka lapsi ei olisikaan ollut väkivallan kokijana, häntä ei saa unohtaa perheen tilanteen selvittelyssä. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen on tärkeää etenkin tilanteissa, joissa epäilee, ettei lapsi ole pystynyt kertomaan kohtaamastaan väkivallasta muille. (THL 2019.) On tärkeää, että lap-selle jää kokemus, että väkivallasta kertominen kannattaa ja hän saa tilanteessa apua (Huovi-nen 2017, 133).

Lasta voi auttaa myös kertomalla siitä, mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan. Erilaisten vaihtoehtojen kuuleminen epäselvissä tilanteissa helpottaa enemmän kuin vaihtoehtotta jää-minen. Lasten auttamisen suunnittelussa on tärkeää huomioida lapsen ikä ja kehitystaso sekä hänen oman ympäristönsä ja läheistensä mahdollisuus olla avuksi. Kriisitilanteessa auttami-ssa on tärkeää olla lapsen käytettävissä ja tukena ja vasta myöhemmin tilanteen rauhoitut-tua voi suunnitella turvataitokasvatuksen näkökulmaa. Siinä lasta ohjataan omien rajojen puolustamisessa ja voimavarojen vahvistamisessa. (THL 2019.)

Väkivaltaa kokeneiden lasten auttamisessa on arvioitava läpi työskentelyn lapsen tarvetta lastensuojelun toimenpiteille. Palveluissa kuten Lyömätön Linja asiakkuudessa olevat lapset voivat olla palveluissa lastensuojelun ohjaamina jolloin heillä on jo asiakkuus lastensuojeluun. Tässä tapauksessa on lastensuojelun työntekijä seuraa työskentelyä ja hänelle ilmoitetaan muutoksista lapsen tilanteesta. Jos lapsella ei vielä ole asiakkuutta lastensuojeluun palveluiden piiriin tullessaan, on lastensuojeluilmoituksen tekemistä aina mietittävä tarkkaan.

Lastensuojelulain mukaan työskentelyssä väkivaltaa kokeneen lapsen kanssa on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on huomioon otettava lapsen etu. Sitä arvioitaessa on väkivaltatyössä erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden. Muita lastensuojelulain määrittelemiä lapsen edun kannalta huomioitavia seikkoja ovat lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheisten ja jatkuvien ihmissuhteiden varmistaminen. Lapselle pitää myös taata mahdollisuus saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaista valvontaa ja huolenpitoa. (Lastensuojelulaki 2007.)

4 Tutkimuksen toteuttaminen

Tämä opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena, mitä käytetään ihmistieteissä, joissa etsitään merkityksiä ja niiden tulkintoja. Laadullisen tutkimuksen tuotos on tutkittavan ja tutkijan yhteinen todellisuus ja merkityksmaailma. (Varto 2005, 14-15, 34.) Laadullinen tutkimus lähtee liikkeelle tutkimusaiheen ja sen tavoitteen määrittelystä. Tutkimuksen toteuttamiseen kuuluu aineiston kerääminen, esikäsittely ja analyysi sekä raportointi. Laadulliseen tutkimukseen valmistautuessa tutkijan tulee tunnistaa omat ajatuksensa ja käsityksensä tutkittavasta aiheesta, jotta voi suhtautua avoimemmin tutkimuksen tuottamaan aineistoon. Tutkimuksen tekemisen jokaisessa vaiheessa on kiinnitettävä huomiota tutkimuksen tekemisen eettisyyteen. (Laine 2015, 36.)

Teoria antaa laadulliselle tutkimukselle näkökulmia ja auttaa jäsentämään tutkittavaa aihetta. Tyypillistä on hypoteesittomuus, jolloin tutkimuksella ei haeta vastauksia omille ajatuksille, käsityksille tai tulkinnoille. Tutkimusaiheen tulisi olla henkilökohtaisesti kiinnostava ja sen tulisi tuoda esiin uutta tietoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tämän opinnäytetyön aihe kiinnostaa minua oman työkokemukseni kautta, sillä olen työskennellyt pitkään lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ja käyttävien asiakkaiden, niin aikuisten kuin lasten kanssa. Tutkimusalueeksi rajasin Lyömätön Linja Keravalla- hankkeen toiminta-alueen Keski-Uusimaan. Tutkimuksessa ei arvioida Lyömättömän linjan työskentelyä tai sen

tuloksellisuutta. Työskentelin itse hankkeessa tutkimuksen tekemisen aikana ja tästä syystä toiminnan laadun ja tuloksellisuuden tutkiminen ei olisikaan mahdollista.

Laadullinen tutkimus on luonteeltaan paikallista eikä sen tuloksia voi yleistää tai suoraan siirtää toiseen ympäristöön. Laadullisen tutkimuksen tuloksia voidaan sen sijaan hyödyntää laajemmin, kun sen tuloksia suhteutetaan uuteen ympäristöön. (Moilanen & Räihä 2015, 72.) Tutkimukseni tarkoituksena on saada tietoa Keski-Uudellamaalla työskenteleviltä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilta, millainen hoitopolku väkivaltaa kokeneille tai todistaneille lapsille alueelle olisi hyvä luoda. Tämän tutkimuksen tuloksena kehitettyä auttamismallia voidaan hyödyntää muiden paikallisten auttamismallien kehittämisessä.

4.1 Tutkimuksen aineisto ja analyysi

Opinnäytetyöni aineisto koostuu pääosin haastatteluaineistosta. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, sillä minulla oli tiedossa haastattelun aihepiirit, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttui (Hirsjärvi ym. 2010, 208). Tuomen (2003, 75-77) mukaan teemahaastattelussa edetään tiettyjen keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Haastattelussa voidaan käydä haastateltavan kanssa keskustelua ja tehdä tarkentavia kommentteja, jotta väärinkäsityksiltä vältytään. Siksi teemahaastattelu on myös lomaketutkimusta joustavampi tutkimusmenetelmä (Hirsjärvi & Hurme 2014, 36).

Tavoitteenani oli saada mahdollisimman monipuolisia ja erilaisia näkemyksiä lasten auttamiseen liittyen. Teemahaastatteluissa keskusteltiin siitä, millainen auttamispolku tukee väkivaltaa kokenutta lasta Keski-Uudellamaalla sekä minkälaisia toiveita kuntien työntekijöillä on Keravan Lyömättömän Linjan työlle lasten kanssa. Näiden teemojen alle laadin vielä tarkentavia apukysymyksiä, jotka on esitelty tarkemmin taulukossa 1.

Tein haastatteluja eri kunnissa alueellisen kattavuuden saavuttamiseksi Keski-Uudellamaalla. Haastateltavat työskentelivät Järvenpäässä, Keravalla ja Nurmijärvellä eri tahoilla, joissa kohdataan tai autetaan väkivaltaa kokeneita lapsia eri vaiheissa hoitopolkua. Järvenpäästä haastattelin lastensuojelun työntekijää sosiaalityöntekijää, Keravalta koulun perhetyöntekijää ja Nurmijärvellä perheneuvolan sosiaalityöntekijää syksyllä 2017. Opinnäytetyötä varten tein tutustumiskäynnit Oulun Ensi- ja turvakotiin lokakuussa 2017 ja Pääkaupungin turvakodin avopalveluysikköön. Haastattelujen jälkeen Järvenpää ja Nurmijärvi ovat liittyneet osaksi Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymää Keusotea, joka vastaa alueensa jäsenkuntien sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä ja tuotannosta.

Tutkimuskysymys	Haastattelukysymykset
2. Miten väkivaltaa kokeneita lapsia autetaan Keski-Uudellamaalla?	Millainen auttamispolku tukee väkivaltaa kokenutta lasta Keski-Uudellamaalla? Miten kunnissa tunnistetaan lasten kokema ja todistama väkivalta? Miten kunnassanne on järjestetty lasten jatkohoito?
3. Miten väkivaltatyötä lasten kanssa tulisi kehittää Keski-Uudellamaalla?	Minkälaisia toiveita kuntien työntekijöillä on Keravan Lyömätömän Linjan (LLK) työlle lasten kanssa? Miten LLK voi auttaa ohjannan onnistumisessa? Miten LLK voi auttaa lasta? Miten ohjaus takasin kunnan tasolle olisi hyvä järjestää? Millä tavalla haluaisit tehdä yhteistyötä lasten auttamisessa? Mitä tietoa / palautetta työskentelystä LLK:ssa haluaisit?

Taulukko 1. Haastattelukysymykset tutkimuskysymyksittäin

Haastattelut tehtiin haastateltavien työpaikoilla. Kaikki kokivat haastattelujen teon tärkeäksi ja olivat varanneet haastatteluille hyvin aikaa. Kaikilla haastateltavilla oli näkemyksiä jokaiseen kysymykseen, ainoastaan lastensuojelun työntekijällä ei ollut haastatteluhetkellä aktiivisessa asiakkuudessa perheitä, joissa olisi ollut väkivaltaa ja näin ollen hän ei voinut vastata osaan kysymyksistä.

Aloitin aineiston analyysin haastatteluaineiston purkamisella. Haastattelujen yhteiskesto oli kolme tuntia. Haastatteluaineiston kirjasin puheen sisällön mukaan ilman puhumisen tapaan liittyviä merkintöjä, sillä tarkoitus oli selvittää mitä haastateltavat kertoivat lasten auttamisesta, eikä tapaa, miten he auttamisesta puhuvat (Ruusuvaori & Nikander 2017, 427). Aluksi kokosin aineistosta yhteen haastattelukysymyksiin saamani vastaukset ja jaottelin ne tutkimuskysymyksittäin. Ensin etsin haastateltavien vastauksista ajatuksia lasten auttamispolusta ja hahmottelin toivottua hoitopolkua lasten auttamiseksi. Tutkimuksen tuloksena esitetyn auttamismallin kehittämisessä pystyin hyödyntämään myös Väkivaltatyön verkostopäivillä 2016 ja 2017 käytyjä keskusteluja sekä omaa kokemustani lähisuhdeväkivaltatyöstä vuodesta 1995 lähtien.

4.2 Lyömätön Linja Keravalla

Keravan hankkeen taustalla on vuonna 1993 aloitettu Lyömätön Linja -työ, joka toimi aluksi lähinnä puhelinpalveluna lähisuhteissaan väkivaltaa käyttäneille miehille. Vuonna 2000 Espoossa perustettiin Naisten Apu Espoossa ry:n alaisuuteen toiminta nimellä Lyömätön Linja Espoossa. Tällä hetkellä taustayhteisö on itsenäistynyt Lyömätön Linja Espoossa ry:ksi, joka on laajentanut työtään muun muassa maahanmuuttajamiehille ja isille. Itse olen ollut mukana Lyömätön Linja -työssä Espoossa opiskelijana 1995-1996, ohjaajana 2000-2007 ja Lyömätön Linja Keravalla väkivaltatyön asiantuntijana 2016-2018.

Väkivaltatyö laajentui Keravalle yhteishankkeena Paasikiven nuorisokylän säätiön kanssa nimellä Lyömätön Linja Keravalla. Tällöin työskentelyn piiriin otettiin myös väkivallan kokijat ja lapset. Vuosina 2016-2018 toteutettiin Sosiaali ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA:n tukemana hanke, jossa omana vastuualueenani oli lasten auttamistyön kehittäminen sekä lasten auttamispolun luominen yhteistyössä muiden alueen toimijoiden kanssa.

Lyömättömän linjan projektisuunnitelman mukaisesti suunnitelmana on ollut toimia kriisiluonteisesti tarjoamalla apua lähinnä väkivaltaa todistaneille lapsille. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA:n ohjeiden mukaan asiakastapaamisten määrä on rajattu, joten Lyömättömän linjan tarjoama apu keskittyy ennen kaikkea lasten elämäntilanteen vakauttamiseen ja mahdollisuuksien mukaan väkivaltatilanteiden käsittelyyn. Väkivallasta seuraa myös usein erotilanteita, joko lopullisia tai väliaikaisia, ja niillä on suuri vaikutus lasten elämään.

Lyömättömän linjan työskentelyyn lapset tulivat pääsääntöisesti asiakkaaksi joko lastensuojelun tai kuntien sosiaalityön ohjaamina tai asiakkuudessa olleiden vanhempiensa pyynnöstä. Muita lasten asiakkaaksi tuloreittejä ei projektin aikana kokeiltu ja lapsia ei tavattu ilman että ainakin toinen vanhemmista olisi ollut mukana työskentelyssä. Lasten käynteihin Lyömättömässä Linjassa tarvitaan aina vanhempien tai huoltajien suostumus.

Lapsen on tärkeä kokea, että heillä on vanhempien henkinen tuki käynneille, sillä lapset tietävät usein hyvinkin tarkasti onko heillä lupaa puhua perheen asioista ulkopuolisille. Vanhempien mukanaoloa tapaamisissa pidettiin toivottavana, vaikka asiaa harkittiinkin tarkkaan tapauskohtaisesti tapahtuneen väkivallan vuoksi. Lasten ja vanhempien kanssa pidetyissä tapaamisissa huolehdittiin niiden sujumisesta lapsen ehdoilla. Tapaamisissa pidettiin kiinni siitä, että lasta ei pakoteta puhumaan asioista, joista he eivät halua. Työntekijän tehtävänä oli myös huolehtia siitä, että lasten on turvallista puhua ja pohtia asioitaan. Auttamisen tarkoitus ei myöskään saa olla tiedon etsiminen väkivaltatilanteesta.

Lapsen auttaminen väkivallan kokijana on yleensä lähtenyt liikkeelle asian tullessa tietoon kuntien lastensuojelussa. Työskentely perheen kanssa alkaa tuolloin lastensuojelun tai sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnilla. Keski-Uudellamaalla Lyömätön Linja Keravalla projektin aikana suunnitelmana oli luoda malli, jossa arvioinnin jälkeen perhettä ja lasta ohjattiin

Lyömättömään Linjaan, joka järjesti kriisityötä ja teki arvion mahdollisesta hoidon jatkotarpeesta. Tämän jälkeen perheelle ja lapselle tarjottiin esimerkiksi perhetyötä tai terapeutista hoitoa perheneuvolassa. Lasten suunnitelmallista auttamispolkua lähdettiin kevään 2017 aikana kehittämään ensin Järvenpään kaupungin edustajien kanssa ja myöhemmin kehittämistyö laajeni muihin Keski-Uudenmaan kuntiin.

Tutkimukseni sijoittuu Lyömätön Linja Keravalla toiminnan vuosiin 2016-2018. Työmuoto sai jatkorahoituksen STEA:lta ja on jatkanut samoin resurssein vuodesta 2019 alkaen, palvelun nimi on myös muuttunut muotoon Lyömätön Linja Keski-Uusimaa. Samaan aikaan Keski-Uudellamaalla on perustettu Keski-Uudenmaan Sote-kuntayhtymä, johon liittyivät Lyömättömän Linjan toimialueelta Hyvinkää, Järvenpää, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen ja Tuusula. Kerava puolestaan on lisännyt yhteistyötä Vantaan kanssa. Nämä muutokset vaikuttavat varmasti jatkossa monin tavoin myös yhteistyöhön Keski-Uudenmaan alueella. Projektivuosien aikana jokaisella kunnalla oli oma tapansa tuottaa palveluita ja tähän kuntayhtymä tuo helpotusta yhdenmukaistamalla palveluita eri kuntien välillä. Lisäksi Paasikiven nuorisokylän säätiön alaisuuteen Keravalle perustettiin vuonna 2020 turvakoti.

4.3 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi ei ole niin yksinkertaista kuin määrällisen tutkimuksen, jossa tavoitellaan mittausten toistettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä kuvaamalla tutkimuksessa käytettyjä menetelmiä tarkasti. Haastattelukeskustelu on ainutkertainen tapahtuma, mihin vaikuttavat keskustelun molemmat osapuolet. (Hirsjärvi ym. 2015, 206, 232.) Sen vuoksi tässäkin tutkimuksessa teemahaastatteluissa saatu aineisto voisi olla erilaista, jos haastattelija olisi toinen. Kaikilla haastatelluilla oli minusta yhteistyökumppanina jonkinlainen ennakkokäsitys.

Haastateltavat valikoituivat siten, että kysyin mahdollisuutta haastatteluihin eri kaupunkien eri yksiköiden esimiehille tutustumiskäyntien tai suunnittelupalaverien yhteydessä. He puolestaan valitsivat haastateltavat. Pyysin esimiehiä valitsemaan haastateltaviksi työntekijöitä, joilla olisi kokemusta työskentelystä lähisuhdeväkivallan parissa ja jonkin verran kokemusta yhteistyöstä Lyömättömän Linjan kanssa. Haastateltaviksi valikoituikin työntekijöitä, joilla oli paljon työkokemusta ja tietoa lähisuhdeväkivallasta. Jokainen haastattelu kesti tunnin ajan.

Olen tutustunut lähisuhdeväkivaltaan jo opiskellessani sosiaalikasvattajaksi vuosina 1994-1996. Niihin opintoihin liittyen tein vuonna 1995 sekä työharjoittelun että lopputyöni juuri perustetussa Lyömättömässä Linjassa. Sen lisäksi työskentelin vuodet 2000-2007 väkivaltaa käyttäneiden miesten kanssa Espoon Lyömättömässä Linjassa. Tämän jälkeen olen työskennellyt Järvenpään perheneuvolassa, Järvenpään sekä Nurmijärven seurakuntien Perheasian neuvottelukeskustoissa ja haastattelujen tekohetkellä Keravan Lyömättömässä linjassa.

Työkokemukseni lähisuhdeväkivallan parissa on pitkä ja monipuolinen. Haastatteluissa pyrin kuitenkin keskustelemaan haastateltavan kanssa siten, että hän voi mahdollisimman vapaasti jakaa ajatuksiaan tutkimuksen teemaan liittyen. Haastateltavat olivat minulle työstä jonkin verran tuttuja. Siten on mahdollista, että he vastasivat minulle eri tavalla kuin täysin alaa tuntemattomalle haastattelijalle. Aineistoon perehtyessäni kuuntelin alkuperäisiä haastattelutallenteita useaan kertaan tunnistaakseni, mikä on haastateltavan kertomaa ja mikä omaa ajatteluani lasten auttamismallin kehittämisessä (Ruusuvoori & Nikander 2017, 439 - 440).

On mahdollista, että haastattelujen sisältöön vaikutti työskentelyni Keravan Lyömättömässä Linjassa. Haastatteluissa keskusteltiin myös Lyömättömän Linjan työskentelytavoista, jolloin riskinä olisi voinut olla haastateltavien tarve miellyttää yhteistyötahon edustajaa (ks. Hirsjärvi ym. 2015; 206). Pääasiassa keskusteluissa keskityttiin kuitenkin tutkimuskysymyksiini ja tutkimukseni suuntasi enemmän tulevaisuuteen ja toiveisiin lasten kanssa tehtävälle väkivaltatyölle. Lyömättömän Linjan tekemää työtä ei arvioitu. Näin oma asemani työyhteisön jäsenenä ei mielestäni vaikuttanut tutkimuksen lopputulokseen kielteisesti.

5 Väkivaltaa kokeneiden lasten auttamispolku Keski-Uudellamaalla

Tässä tutkimuksen tuloksia kuvaavassa luvussa kuvaan haastateltavien ajatuksia lasten auttamispolun kehittämisestä. Ensimmäisessä alaluvussa vertaan haastateltavien pohdintoja lasten kokemasta väkivallasta kirjallisuudessa esitettyihin kuvauksiin. Haastateltavien yhteistyötoiveet kuntien ja Keravan lyömättömän Linjan välillä sekä kehittämisideat saavat omat alalukunsa ennen väkivaltaa kohdanneen lapsen ideaalin auttamismallin kuvaamista.

5.1 Lasten kokeman ja todistaman väkivallan tunnistaminen ja auttaminen tutkimusaineistossa

Haastattelujen perusteella lasten kokemaa ja todistamaa väkivaltaa tunnistetaan melko hyvin ja esimerkiksi lastensuojeluilmoituksia perheväkivallasta tehdään usein. Vastaajien mielestä parantamisen varaa kuitenkin on. Koska vastaajat työskentelevät erilaisissa työympäristöissä, perheväkivalta tulee esiin eri tavoin. Lastensuojelun työntekijät törmäävät asiaan eniten koska he käsittelevät tehtyjä lastensuojeluilmoituksia, joita tulee useimmin poliisilta kotikäyntien yhteydessä. Haastateltavien mukaan perheväkivalta tulee esiin myös silloin, kun koulun tai perheneuvolan työntekijä kysyy, mitä pitää tehdä lapsen puhuttua riidoista tai lyömisestä. Vanhemmat myös kertovat itse väkivallasta tai pelostaan sen käyttämiseen silloin kun heillä on jo olemassa lastensuojelun asiakkuus. Sen sijaan lapset eivät haastateltavien mukaan useinkaan kerro väkivallasta, mikä voi Huovisen (2017, 131) tutkimuksen mukaan liittyä lapsen haluun olla kiltti tai näkymätön.

Perheneuvolaan tulon syy liittyy usein vanhemmuuteen, lasten käytökseen tai tunne-elämään. Perheneuvola on harvoin ensimmäinen paikka, missä väkivalta näkyy. Haastateltu työntekijä ihmettelikin mihin asiakkaat, joiden ongelmat liittyvät väkivaltaan ohjautuvat. Lastensuojelun työntekijä pohti auttamista lähisuhdeväkivallan kohdalla laajemminkin. Hän kertoi, että auttaminen on paljon kiinni siitä kehen vanhempi uskaltaa olla yhteydessä. Lasten on usein vaikea puhua väkivallasta ja he voivat pelätä erilaisia asioita, kuten sitä mitä hänelle tai toiselle vanhemmalle seuraa, jos hän kertoo väkivallasta. Toisinaan toinen vanhemmista voi kieltää lasta puhumasta, vaikka lapsi olisi itse valmis väkivallasta kertomaan.

Eräs haastatelluista kertoi tekevänsä paljon verkostotyötä koulujen ja perheneuvolan kanssa, mutta kokee lasten äänen näissä tapaamisissa hukkuvan helposti. Hän toivoi koulutusta väkivallan puheeksi ottamiseen. Huovisen (2017, 130) mukaan ammattilaisten olisikin hyvä osata tunnistaa merkkejä lähisuhdeväkivallan kokemuksista lapsen näkökulmasta ja siksi työntekijöiden kouluttaminen olisi tärkeää.

Lapsen kohtaaminen ja lapsen tunteiden vastaanottaminen tulivat esiin haastatteluissa puhuttaessa erityispiirteistä lasten auttamistoiminnassa. Lapsen on hyvä kuulla olevansa arvokas ja että häntä ei saa kohdella huonosti eikä häntä saa lyödä. Lapsi voi nähdä hirveitä asioita ja hän voi luulla, ettei kenellekään muille tapahdu samaa. Silloin hän ei ehkä kehtaa kertoa asiasta kenellekään. Vastaajien mukaan jo pelkästään asian sanoittaminen tai se että lapsi kuulee vanhempien kanssa puhuttavan väkivallasta ääneen voi olla auttavaa. Kantaa ottaminen sen puolesta, että väkivalta on väärin, koettiin tärkeäksi.

Haastatellut pohtivat luottamuksellisen suhteen synnyttämisen vaikeutta lasten kohdalla, lapsille on kuitenkin tärkeää rohkaistua puhumaan asioistaan luotettavan aikuisen kanssa. Haastateltavat olivat tietoisia Lyömättömän linjan tapaamisten määrän rajoituksista, minkä vuoksi he pitivät tärkeänä lasten kanssa työskentelyn sisältöjen suunnitelmallisuutta. Konkreettisen suunnitelman tekeminen lapsen kanssa Lyömättömän linjan työskentelyissä nähtiin tärkeänä, jotta lapsi osaa toimia väkivaltatilanteissa. Lapsen tulisi haastateltavien mukaan etukäteen tietää, minne voi mennä, mitä voi tehdä sekä kenelle voi soittaa väkivaltatilanteen käynnistytessä. Etukäteen olisi myös hyvä keskustella lapsen kanssa siitä, kenen kanssa lapsi voi väkivallasta puhua. Haastateltavat näkivät tärkeänä, että lapsella olisi enemmän tietoa väkivallasta ja avun mahdollisuuksista. Näistä keskusteluista syntyi myös ajatus työskentelyn suuntaamisesta turvasuunnitelman tekoon ja vakauttavan keskustelun vahvistamiseen.

5.2 Yhteistyötoiveita kuntien ja Keravan Lyömättömän Linjan välillä

Yhteistyötä lasten auttamisessa Lyömättömän Linjan kanssa toivottiin sekä asiakastyössä että kuntien työntekijöiden kouluttamisessa. Haastattelujen perusteella kunnissa toivottiin Lyömättömän Linjan työskentelyssä otettavan huomioon myös lasten ja koko perheen tilanne niin

että työskentelyssä ei keskityttäisi pelkästään aikuisiin. Tärkeänä tavoitteena pidettiin palvelun pariin pääsyn nopeutta ja joustavuutta.

Haastatteluissa tuli ilmi haastateltavien arvostus Lyömättömän Linjan työtä ja asiantuntevasta kohtaan. Haastateltavien mielestä Lyömättömän Linjan työntekijöiden erikoistuminen lasten auttamiseen olisi kuntien kannalta tervetullutta, sillä väkivaltaa kokeneiden lasten auttamiseen erikoistuneet työntekijät puuttuvat Keski-Uudenmaan kunnissa. Erikoistunutta osaamista olisi voinut kehittyä esimerkiksi turvakodin lapsityöntekijöillä ja tällaista osaamista vastaajat toivoivat alueelle. Perheneuvolan työntekijä toivoi myös Lyömättömän linjan työskentelyjakson lopuksi pidettäväksi yhteistä palaveria, jotta perheneuvolassa olisi tiedossa, tarvitaanko työskentelylle jatkoa.

Haastatteluissa kerrottiin, että työntekijöiden näkyminen kuntatasolla on koettu hyväksi, asiakkaiden ohjaaminen palveluun on heidän mielestään silloin helpompaa. Työskentelyyn toivottiin selkeitä toimintatapoja tilanteeseen, jossa lapset tarvitsevat apua ja perhettä ohjataan palveluun. Näin kuntien työntekijöillä olisi selvää, miten tilanteessa toimitaan lastensuojeluilmoituksen teon lisäksi. Vastaajat toivoivat myös, että vanhemmille voitaisiin jo etukäteen kertoa tarkasti työskentelyn sisällöistä kuten miten työskentely yleensä aloitetaan, mitä tapaamisilla tehdään ja nimetä tietty työntekijä jolle lapset ohjataan. Myös kirjallisuudessa on nostettu esiin erilaisten tulevaisuuden vaihtoehtojen kertomisesta lapselle (THL 2019), mikä olisi helpompaa, jos yhteistyölle olisi selkeä toimintasuunnitelma.

Haastatellut toivoivat lapsille suunnattuja esitteitä, joissa kerrotaisiin, miksi lasten on hyvä päästä puhumaan asioistaan. Haastatteluissa tuli esiin myös toive keskusteluavun normalisoinnista lasten kannalta sekä tabujen hälventämisestä. Tätä Lyömätön Linja voisi tehdä esimerkiksi vanhempainilloissa tai kirjastoissa pidettävissä yleisötilaisuuksissa. Haastateltavat toivovat koulutusta ja konsultaatiota myös verkostoihinsa väkivallasta ja toimimisesta lapsen kerrottua väkivallasta. Haastatteluissa kaivattiin myös tietoa siitä, miten Lyömättömässä Linjassa toimitaan näissä tilanteissa.

Avunsaannin helppous on haastateltavien mielestä asiakkaiden kannalta tärkeää. Varsinkin väkivaltaan liittyviin ongelmiin avun hakemisen kynnys tuntuu olevan korkea, joten asiakkuuteen pääsy tulisi tehdä helpoksi. Haastateltavat toivoivat, että Lyömättömästä Linjasta soittettaisiin asiakkaille, mikä madaltaisi soittamisen kynnystä. Toisena vaihtoehtona toivottiin mahdollisuutta pyytää Lyömättömän Linjan työntekijää mukaan perheen tapaamiseen koulussa tai perheneuvolassa. Esille nousi myös toive, että perheelle tuttu työntekijä tulisi mukaan ensimmäiseen tapaamiseen Lyömättömässä Linjassa.

Yhteistyö eri toimijoiden kesken voi haastateltujen mielestä kariutua myös yhteisen ajan puutteeseen. Alkupalaverille Lyömättömän Linjan kanssa voi olla vaikeaa löytää sopivaa aikaa, mutta sen sijaan loppupalaverin järjestyminen koettiin helpompana. Loppupalaverin aika voitaisiin sopia jo työskentelyn aikana ja ohjantaa tehdessä. Tällöin joku perheneuvolan

työntekijä osallistuisi tapaamiseen, jolloin työskentelylle saataisiin yhteisesti jaettu lopetus. Haastattelun mukaan voisi myös olla riittävää, että perheneuvolassa saadaan tietoa siitä, että työskentely on ollut riittävää eikä jatkoa tarvita. Lyömättömän Linjan työskentelyn kestäessä noin pari kuukautta olisi hyvä saada ajat lopetuspalaverille jo valmiiksi sovittua.

Lyömättömän Linjan jakson jälkeinen jatkohoito lapsille voidaan järjestää muun muassa perhetyönä, perheneuvolan työnä tai koulukuraattorin tapaamisina. Perheneuvolan työntekijä pohti lapsen elämän kokonaistilanteen ratkaisevan jatkohoidon paikan, sillä tilanteessa voi olla muitakin ongelmatekijöitä kuin väkivalta. Jos lapsi on asiakkaana perheneuvolassa, arvioidaan lapsen erikoissairaanhoidon tarve ja lapselle voidaan järjestää esimerkiksi hoitoa lastenpsykiatrian palveluna yksilöterapihana. Perheneuvolassa voidaan palata Lyömättömän Linjan jakson jälkeen muihin ongelmallisiin tilanteisiin, joita perheissä on.

Haastateltavien toiveissa oli, ettei auttaminen olisi liian kaavamaista. Yhtenäinen kaikille so- piva auttamispolku on vastaajien mukaan haastavaa saada tehtyä. Auttamispolkuun vaikuttaa muun muassa lapsen ikä, eivätkä kaikki lapset tarvitse samaa määrää tapaamisia. Lasten kan- nalta tärkeäksi nähtiin se, että myös vanhemmat saavat apua ongelmiinsa.

Vastaajat toivoivat Lyömättömästä Linjasta tietoa siitä, onko perhe sitoutunut käynteihin. Toiveita oli myös tapaamisista työskentelyn alkaessa ohjaavan tahon ja perheen kanssa, joissa voitaisiin sopia paitsi tavoitteet jaksolle. Tapaamisissa olisi myös hyvä sopia siitä mitä jakson jälkeen tapahtuu ja onko perheen mahdollista palata takaisin taholle, jossa työskentelyä on ollut tai voiko palvelu jatkua samaan aikaan. Tiedon välittyminen nähtiin tärkeäksi, jotta per- heen hoitoon ei tule taukoja, vaan tapaamisia saadaan sovittua säännöllisesti eri auttamista- hoissa. Esimerkiksi jakson puolivälissä tulisi jo keskustella jatkohoidon tarpeesta perheneuvo- laan. Vastaajat pitivät tärkeänä työskentelyn joustavuutta ja muotoutumista perheen tarpei- den mukaan.

5.3 Ideoita lasta tukevalle väkivaltatyölle Keski-Uudellamaalla

Yksilöauttamisen lisäksi haastatteluissa ideoitiin vertaisryhmiä lapsille. Niitä voisi nimetä esi- merkiksi lasten voimaantumisryhmiksi, jotta ryhmän nimi ei leimaisi osallistujia. Ryhmien osallistujat voisivat tulla eri kuntien alueilta. Lyömättömän Linjan mukana olo ryhmän ohjaa- misessa mahdollistaisi tämän ja siten lapset eivät tuntisi toisiaan. Myös ryhmien pituudet oli- vat pohdinnassa ja niihin sitoutumista mietittiin. Ryhmät voisivat olla haastateltavien mukaan melko lyhyitä kestäen viidestä kuuteen tapaamiskertaa.

Työparityöskentely nähtiin kokeilemisen arvoisena työtapana erityisesti sellaisten perheiden kanssa, joihin auttamistahoilla oli pitkä asiakassuhde. Työparityöskentelylle olisi hyvä tehdä suunnitelma, jonka työtapoja ja tavoitteita mietittäisiin yhdessä. Perheen kanssa olisi hyvä

järjestää sellaisia yhteisiä tapaamisia, joissa käydään läpi perheen hoidon onnistumista ja etenemistä. Haastatellut kertoivat myös olevansa valmiita auttamaan verkostotapaamisten järjestämisessä ja keräämään eri yhteistyötahoja mukaan niihin.

Muita ehdotuksia olivat erilaisten perheleirien, teemapäivien tai tapahtumien järjestäminen. Näissä perheille voitaisiin jakaa tietoa väkivallasta. Tämä tukisi lasten psykoedukaatiota ja toimisi turvataitokoulutuksena (THL 2019). Haastatteluissa toivottiin mahdollisuutta saada tukea lapselle ilman vanhempien suostumusta. Myös lapsille suunnattua chat-palvelua kaivattiin, mutta tähän tarkoitukseen voisi käyttää myös Nettiturvakodissa käytössä olevaa Turvakamu-palvelua. Eräs vastaaja oli tutustunut Folkhälsanin Ruotsista tuomaan lasten auttamisen Trappan-malliin ja toivoi sen käyttöönottoa alueella.

Haastatellut pitivät tärkeänä, että tiedonvaihto asiakkaan asioista tapahtuu asiakkaiden läsnä ollessa. Tämän vuoksi yhteiset tapaamiset hoitopaikan vaihtuessa olisivat tärkeitä. Haastatellut toivoivat tietoa huolen asteesta perheen tilanteesta, mikä tilanne on ollut ja miten huoli on muuttunut työskentelyn aikana. Haastateltavat halusivat myös varmistaa, että lapsi on voinut tulla keskusteluissa nähdyksi ja voinut sanoa jonkin tärkeän asian edes vain kerran. Tämä olisi tärkeää tulla yhteisesti jaetuksi eri toimijoiden kanssa yhdessä. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, miten tärkeää on varmistaa yhteinen tieto asioista jatkohoitopaikassa.

5.4 Väkivaltaa kohdanneen lapsen ideaali auttamismalli

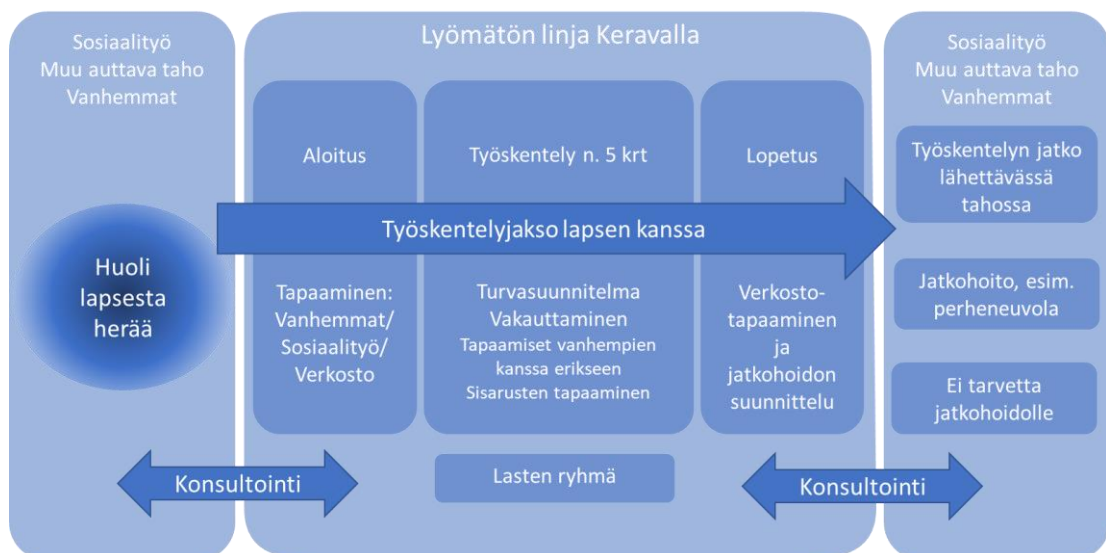
Lyömätön Linja Keravalla- projektin työskentelyn pohjana oli toisen taustayhteisön Espoon Lyömättömän Linjan kehittämien väkivaltaa käyttäneiden miesten auttamiseen kehitetyn työskentelymallin Lyömätön tie - Väkivallan katkaisuojelma soveltaminen. Malli koostuu yksilötyöstä, ryhmäjaksoista ja seurannasta. Mallia on helppoa soveltaa työskentelyyn muussa ympäristössä paitsi väkivallan käyttäjien myös kokijoiden auttamiseen. Lasten auttamisen pohjaksi kyseinen malli ei sopinut sellaisenaan, mutta se antoi hyvää pohjaa suunnittelulle. Erona alkuperäiseen Espoossa toteutettuun malliin Keravan Lyömättömän Linjan toiminta on rajattu melko lyhyeksi, joka vaikutti lasten auttamismallin suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Lasten auttamismallin kehittäminen lähti liikkeelle sekä käytännön työn aloittamisesta että opinnäytetyöni tekemisestä haastatteluineen. Nämä tukivat toisiaan hienosti, tutkimuksen avulla muiden lasten auttamisverkostossa työskentelevien näkemykset ja toiveet työskentelylle tulivat esiin. Tekemieni haastattelujen ja kirjallisuuden perusteella väkivaltaa kohdanneiden lasten auttamisessa tärkeiksi teemaksi nousivat itse Lyömättömän Linjan lasten tapaamisten lisäksi yhteistyö ja tiedon siirtyminen hoitopaikkojen välillä.

Lasten auttamismallin valmistelussa oli otettava huomioon lapsen iän lisäksi se, ettei lapsi voi tulla asiakkuuteen ilman vanhempiaan. Haasteena työskentelyssä lasten kanssa on se, että

väkivallan käyttäjä on toinen lapsen vanhemmista tai molemmat heistä. Lasten avun saannin kannalta on välttämätöntä saada varmistettua vanhempien tuki lasten avun saannille ja mahdollisuudelle käydä tapaamisilla. Joillekin vanhemmille voi kestää kauan ennen kuin hän on valmis tämän tuen antamiseen ja silloinkin se voi onnistua vasta pitkän oman työskentelyn tuloksena. On myös mahdollista, että esimerkiksi huoltajuuskiistojen takia vanhempi ei ole valmis myöntämään omaa väkivallan käyttöään ja näin ollen työskentely lapsen kanssa voi olla vaikeaa tai mahdotonta. Työtä väkivaltaa kokeneiden lasten kanssa on kehitetty alun perin turvakodeissa, jolloin tilanteena on yleensä ollut se, että lapsi on väkivaltaa kokeneen vanhemman kanssa turvakodissa ja kontaktia väkivallan tekijään ei välttämättä tapaamisten aikaan ole olemassa. Perheen tulo turvakotiin on ollut sinänsä kriisi, jonka ratkaiseminen on ollut ensi arvoisen tärkeää kotiin jääneen väkivallan tekijän kannalta (Oranen 2001, 25).

Kuviossa 2 on hahmoteltu mallia väkivaltaa kohdanneen lapsen auttamiseksi.

Kuvio 2: Väkivaltaa kohdanneen lapsen auttamismalli.

Lapsen auttaminen mallissa lähtee liikkeelle siitä, kun huoli lapsesta väkivaltaa kohdanneena herää. Huoli voi syntyä esimerkiksi koulussa, sosiaalityön toimijoiden parissa tai lapsen läheisissä. Tiedon saanut taho voi konsultoida Lyömättömän Linjan työntekijöitä ja yhteisen tiedon vaihtamiseksi voidaan järjestää tapaaminen kaikkien huolissaan olevien tahojen kanssa. Tässä tapaamisessa voidaan tehdä alustava suunnitelma työskentelystä ja antaa tietoa työskentelyjaksosta Lyömättömässä Linjassa.

Työskentelyjakson aikana olisi hyvä olla mahdollisuus tavata erikseen lasta, vanhempia ja mahdollisia sisarusia. Lapsen auttamisessa työskentelyjakson olisi hyvä sisältää turvasuunnitelman tekemisen erikseen lapsen kanssa tai mahdollisuuksien mukaan vanhemman ja lapsen kanssa yhteisesti. Lapsen tilannetta tulisi muutenkin vakauttaa ja pohtia erilaisia malleja, joilla lapsi voi rauhoittaa itseään vaikeissa tilanteissa. Työskentelyssä voidaan käyttää lapsen

ian ja kehitysvaiheen mukaisesti monenlaisia eri menetelmiä kuten leikkiä, piirtämistä, pelaamista, erilaisia kuvataidemenetelmiä tai draamaa. Myös erilaisia vahvuuskortteja on olemassa eri-ikäisille lapsille ja nuorille. Lasten kanssa työskentelyssä työntekijä voi käyttää kaikkea luovuuttaan. Väkivalta on kuitenkin aiheena vaikea lapsille ja työntekijän täytyy muistaa kunioittaa ja tukea lapsen mahdollisuutta oman tahtiseen puhumiseen ja asioiden esiin ottamiseen.

Haastatteluissa nousi esiin toive ryhmien järjestämisestä lapsille tai nuorille. Erään haastateltavan mukaan ryhmiä voisi nimittää lasten voimaantumisryhmiksi, jotta ryhmään tulo ei olisi liian leimaavaa. Ryhmien järjestämisessä tärkeää on se, että ryhmäläiset ovat sopivan samanikäisiä ja että ryhmässä ei ole yksittäistä poikaa tai tyttöä. Näistä syistä asiakkuudessa olevia lapsia olisi oltava melko paljon, jotta ryhmät voitaisiin koota kaikille sopiviksi. Väkivaltaa kokeneiden lasten ryhmien lisäksi erilaisia lasten eroryhmiä tai sururyhmiä on järjestetty Suomessa paljon ja kaikista näistä ryhmistä nousseita kokemuksia olisi hyvä käyttää ryhmiä suunniteltaessa. Lasten ryhmien yhdistäminen osaksi Lyömättömän Linjan työskentelyjaksoa olisi varmasti jossain vaiheessa mahdollista.

Työskentelyjakson lopuksi olisi haastateltujen mukaan tärkeää järjestää yhteinen tapaaminen jatkohoidon tarpeen arvioimiseksi ja suunnittelemiseksi. Jos tapaamista ei saada järjestetyksi mahdollisuus konsultoida Lyömättömän linjan työntekijöitä hoidon päätyttyä tulisi järjestää. Lyömättömän Linjan työskentelyjakso ei ole välttämättä tarpeeksi pitkä kaikille perheille ja näin he tarvitsevat jatkotukea, jota voidaan järjestää esimerkiksi perheneuvolassa tai kunnan perhetyössä. Jos Lyömättömän Linjan työskentelyjakson aikana perhe on saanut apua väkivaltaan liittyviin haasteisiin ja perheen työskentely jatkuu lähettävällä taholla, voidaan silloin keskittyä perheen muihin haasteisiin ja ongelmiin. Joskus perhe on saanut sellaista apua, että tarvetta jatkohoidolle ei ainakaan heti ole. Lasten kannalta voidaan Lyömättömän Linjan työskentelyjaksolla saavuttaa tilanne, jossa heidän huolensa ja pelkonsa on saatu sanoitettua perheenjäsenille tiedoksi. Näin vanhemmat osaavat ottaa tarpeellisella tavalla huomioon lasten kokemukset ja niistä voidaan keskustella myös tarvittaessa kotona.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Lasten auttaminen on väkivaltatyössä keskeistä, minkä vuoksi auttamismallia on ollut tärkeää kehittää. Lasten auttamisen kytkeminen saumattomasti samaan palveluun aikuisten auttamisen kanssa helpottaa ja nopeuttaa perheiden avun saamista. Vanhempien hakiessa apua väkivaltaan on hyvä, että myös lapset pystytään huomioimaan asianmukaisesti saman palvelun sisällä tarjoten heille omia tai yhteisiä tapaamisia vanhemman kanssa. Tutkimuksen jatkaminen haastatteleamalla Lyömättömän Linjan verkoston jäseniä muutaman vuoden kuluttua antaisi mielenkiintoista tietoa siitä, miten työ lasten kanssa on kehittynyt. Projektivuosien aikana Lyömätön Linja näytti saavuttavan hyvän aseman ja tunnettavuuden Keski-Uudellamaalla. Jos

kehitys jatkuu samanlaisena voi hyvin kuvitella asiakasmäärien kasvavan jatkossakin ja silloin myös toiminnan piiriin vanhempiensa mukana tai muuten ohjattujen lasten määrä kasvaa.

Haastatteluissa esiin nousi toive yhteistyöstä Lyömättömän Linjan kanssa. Keski-Uudenmaan kunnista ovat puuttuneet lähisuhdeväkivaltaan spesifisti tarkoitetut palvelut ja haastateltavat näkivät Lyömättömän Linjan palveluiden täydentävän kunnallisia palveluja täydentävänä kolmannen sektorin toimijana tukevan heidän omaa työtään hienosti. Haastatellut olivat myös innokkaita osallistumaan yhteistyöhön.

Lapsille järjestettäviä ryhmiä toivottiin haastatteluissa paljon, niiden järjestäminen on varmasti jatkossa tärkeä kehittämisen kohde. Lapsille ryhmien järjestämisessä on huomioitava lasten ikä ja sukupuolijakauma, ryhmässä ei voi olla kovin eri-ikäisiä lapsia eikä vain yhtä tyttöä tai poikaa. Näiden syiden vuoksi lapsia on oltava asiakkuudessa määrällisesti paljon. Ryhmien järjestäminen jonkun muun yhteistyötahon tai -alueen kanssa auttaisi tähän haasteeseen.

Haastatteluissa tuli esiin toiveita Lyömättömän Linjan näkymiselle erilaisissa tapahtumissa. Osa väkivallan vastaista työtä on ollut ja on varmasti jatkossakin näkyminen erilaisissa tapahtumissa, esimerkiksi väkivallan vastaisella viikolla. Erilaiset tilaisuudet esimerkiksi kirjastoissa tai koulujen vanhempainilloissa ovat tärkeitä tietoisuuden lisäämiseksi ja väkivallasta.

Opinnäytetyötä tehdessäni tutustuin laajasti lasten kokeman väkivallan moninaisuuteen. Opinnäytetyön tekeminen auttoi minua ymmärtämään väkivallan vaikutuksista lapsiin sekä sitä, miten lapsia voidaan väkivaltatilanteissa ja niiden jälkeen auttaa. Lasten auttamispolun suunnittelussa yhdessä haastateltavien ja työtovereideni kanssa jouduin ottamaan huomioon monenlaisia näkemyksiä lasten auttamiseen ja väkivaltaan liittyen. Tärkeää oli ottaa huomioon myös muiden yhteistyötahojen toiminta sekä asiakkaiden ohjauksen että jatkohoidon näkökulmasta. Uskon lopullisen auttamispolun sisältävän melko hyvin kaikkia eri näkemyksiä.

Tutkimusta väkivaltaa kokeneiden lasten auttamisesta on varmasti syytä jatkaa. Keski-Uudellamaalla väkivaltatyö ja sitä tukevat työmuodot kehittyvät nopeaa vauhtia samoin kuin koko Suomessa. Lisätutkimusta olisi syytä tehdä varsinkin siinä vaiheessa, kun väkivaltaa kokeneille lapsille tarkoitetut ryhmät aloittavat toimintansa. Keravalle perustettavan turvakodin yhteistyö Lyömättömään Linjan kanssa tulee toivottavasti olemaan hyvin läheistä. Ohjautuvatko turvakodin lapsiasiakkaat Lyömättömään linjaan vai järjestetäänkö heille palveluita turvakodissa jää nähtäväksi. Yhteistyön vahvistuminen sekä Lyömättömän Linjan, turvakodin ja kuntien sosiaali- ja terveyspalveluiden välillä edistää lasten kanssa tehtävän auttamistyön kehittämistä.

Toivon että opinnäytetyöni auttaisi kehittämään väkivaltaa kokeneiden lasten kanssa tehtävää työtä. Ensisijaisesti opinnäytetyö on tehty paikallisesti Lyömättömän Linjan asiakkaiden auttamiseksi, ja toivon sen pysyvän myös jatkossa pohjana työskentelyssä. Lyömättömän Linjan

työ lasten kanssa on jatkunut projektivuosien 2016-2018 jälkeen vaikkakin työskentelyn painopiste on siirtynyt enemmän aikuisten kanssa tehtävään vanhemmuustyöhön.

Keravalla perustetun turvakodin myötä väkivaltatyötä kehitetään Keski-Uudellamaalla tällä hetkellä paljon ja toivottavasti opinnäytetyöni voisi olla pohjana väkivaltatyön kehittämiseksi alueella myös tulevaisuudessa. Lasten hoitopolku on siirrettävissä myös muille alueille Suomessa ja otettavissa helposti käyttöön uusien työmallien suunnittelun pohjaksi. Toivon että se löytää tiensä eri puolille maata.

Lähteet

Painetut

Ahola, T., Ahola, M. 2016. Väkivallasta turvallisuuteen. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti Oy.

Cooper, J., Vetere, A. 2006. Domestic violence and family safety. London: Whurr publishers Ltd.

D’Andrea, W., Graham-Berman, S. 2016. Social Context and Violence Exposure as Predictors of Internalizing Symptoms in Mothers and Children Exposed to Intimate Partner Violence

Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen N., Sariola, H. 2013. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulu.

Franzen, P. 2010. Tumman veden päällä. EU: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Fusco, R. 2017. Socioemotional problems in children exposed to intimate partner violence: mediating effects of attachment and family supports. Journal of Interpersonal Violence. Sage 2017, Vol. 32(16) 2515-2532.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus.

Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uud. painos. Jyväskylän PS-kustannus. 29-51.

Moilanen, P., Räihä, P. 2015. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uud. painos. Jyväskylän PS-kustannus. 52-73.

Oranen, M. 2001. Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki: Nykypaino oy.

Oranen, M., Keränen, E. 2006. Lasten auttaminen. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta, auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Hämeenlinna: Karisto oy.

Oranen, M. 2012. Lapsi ja perheväkivalta. Lapsen kaltoinkohtelu. Porvoo: Kustannus oy Duodecim.

Ruismäki, M., Friberg, L., Keskitalo, K., Lampinen, A-M., Mankila, P., Vänskä, V. 2016. Väkivaltaa vanhemmuuteen. Ensitietoa ja keinoja lapsuuden kaltoinkohtelusta selviytyville vanhemmille. Traumaterapiakeskus ry.

Ruusuvuori, J. & Nikander, P. 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa: Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 427 - 444.

Räsänen, E., Moilanen, I. 2010. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. Lasten- ja nuorisopsykiatria. Porvoo: Kustannus oy Duodecim.

Sinkkonen, J. 2004 Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu. Teoksessa Söderholm, Annliis (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 75-86.

Siukola, R. 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveys-työ. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Söderholm, A. 2012. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Lapsen kaltoinkohtelu. Porvoo: Kustannus oy Duodecim.

Tuomi, J., Sarajärvi, S. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Kustannus-osakeyhtiö Tammi.

Sähköiset

Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A., Lozano, R. (toim.) 2005. Viitattu 9.4.2020. Väkivalta ja terveys maailmassa. WHO:n raportti

Folkhälsan 2020. Trappan - lapsille, jotka ovat kokeneet väkivaltaa. Viitattu 5.2.2020. <https://www.folkhalsan.fi/fi/lapset/ammattilaisille/vakivaltaa-koskeva-keskustelumalli/>

Huovinen, A. 2017. Perheväkivaltaa kokeneen lapsen identiteettikertomukset. Viitattu 20.2.2020. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja nro 26. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/53459>

Jussi-työ® 2020. Viitattu 22.2.2020. www.jussityo.fi

Kasvun tuki 2020. Trappan-portaat. Viitattu 9.4.2020. <https://kasvuntuki.fi/tyomenetelmat/trappan-portaat/>

Keisala, S (toim.) 2016. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 3.11.2017. <https://virtuaalikirja.fi/ensijaturvakotienliitto/kirjat/vakivalta-ja-laiminlyonti-tunnista-ja-puutu/luku-1-1/#2>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Finlex 2018. Viitattu 4.3.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Lastensuojelulaki 2007. Finlex. Viitattu 9.4.2020. (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.)

Lastensuojelun keskusliitto 2019. Lapsella on oikeus elämään ilman väkivaltaa. Viitattu 18.8.2019. <https://www.lskl.fi/blogi/lapsella-on-oikeus-elamaan-ilman-vakivaltaa/>

Lyömätön Linja Espoossa 2020. Lyömätön tie- väkivallan katkaisu ohjelma. Viitattu 22.2.2020. <https://www.lyomatonlinja.fi/fi/lyoemaetoen-linja>

Lähisuhde- ja perheväkivallan katkaisuohtjelmat. Rikoksentorjunta. Viitattu 22.2.2020. <https://rikoksentorjunta.fi/lahisuhde-ja-perhevakivallan-katkaisuohtjelmat>

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017. Väkiualta perheessä. Viitattu 11.4.2020. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vakivalta-perheessa/>

Mielenterveysseura 2019. Väkiualta tuo pelon perheeseen. Viitattu 4.9.2019. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/v%C3%A4kivalta/v%C3%A4kivalta-tuo-pelon-perheeseen>

Naisten Linjan palvelut 2020. Viitattu 25.2.2020. <https://www.naistenlinja.fi/palvelut/>

Nettiturvakoti 2020 a. Avopalvelut. Viitattu 22.2.2020. <https://nettiturvakoti.fi/nain-haet-apua/avopalvelut/>

Nettiturvakoti 2020 b. Turvasuunnitelmat. Viitattu 22.2.2020. <https://nettiturvakoti.fi/nain-haet-apua/turvasuunnitelmat/#turvasuunnitelma-lapsi-ja-nuori>

Nollalinja. 2018. Mikä on väkiualtaa? Viitattu 20.9.2018. <https://www.nollalinja.fi/mika-on-vakivaltaa/>

Puhelin- ja verkkoauttamisen eettisten periaatteiden neuvottelukunta. 2020. Puhelin- ja verkkoauttajat Suomessa. Viitattu 8.4.2020. <https://www.puheet.net/auttavat-puhelimet-suomessa/>

Rikoksentorjunta 2018. Lähisuhdeväkiualta. viitattu 1.12.2018. <https://rikoksentorjunta.fi/lahisuhdevakivalta>

Rikoslaki ja lapsen pahoinpitely. Minilex. 2019. Viitattu 3.11.2019. <https://www.minilex.fi/a/rikoslaki-ja-lapsen-pahoinpitely>

Rikosuhripäivystys 2020a. Viitattu 22.2.2020. <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/>

Rikosuhripäivystys 2020b. Turvasuunnitelma väkivaltatilanteeseen tai sen uhkaan kotona. Viitattu 10.4.2020. <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/turvasuunnitelma-vakivaltatilanteeseen/>

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 25.3.2019. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>

STM. 2017. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma valmis vuosille 2018-2021. Viitattu 31.3.2019. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/istanbulin-sopimuksen-toimeenpanosuunnitelma-valmis-vuosille-2018-2021http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/istanbulin-sopimuksen-toimeenpanosuunnitelma-valmis-vuosille-2018-2021)

Tilastokeskus 2020. Suomen virallinen tilasto (SVT). Rikos- ja pakkokeinotilasto. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2018. Viitattu 8.4.2020. http://www.stat.fi/til/rpk/2018/15/rpk_2018_15_2019-06-06_tie_001_fi.html

Talentia 2019. Työtä perheväkivaltaa kokeneiden tai sitä todistaneiden lasten parissa. Viitattu 5.9.2019. <https://www.talentia-lehti.fi/tyota-perhevakivaltaa-kokeneiden-tai-sita-todistaneiden-lasten-parissa/>

THL 2015. Lapsen kaltoinkohtelu. 2015. Viitattu 6.11.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/lapsen

THL 2017. Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on? Viitattu 6.11.2017. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde

THL 2018. Sukupuolistuneen väkivallan muotoja. Viitattu 20.9.2018. https://thl.fi/fi/web/sukupuolten_tasa-arvo/hyvinvointi/sukupuolistunut-vakivalta/sukupuolistuneen-vakivallan-muotoja

THL 2019. Kouluterveyskysely 2006-2019. Viitattu 9.4.2020. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_0=87869&mittarit_0=199799&mittarit_1=200283&mittarit_2=403470&sukupuoli_0=143993#

THL 2020. Lomakkeet väkivallan puheeksiottamiseen ja kirjaamiseen. Viitattu 29.2.2020. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lomakkeet_vakivallan_puheeksi_ottamiseen_ja_kirjaamiseen#Henkilokohtainen%20turvasuunnitelma

Unicef 2017. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 16.9.2017. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Varto, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Viitattu 10.4.2020. http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf

Julkaisemattomat

Aarnio, M. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän haastattelu. Järvenpään kaupunki. Järvenpää.

Rikala, M. Perheneuvolan sosiaalityöntekijän haastattelu. Nurmijärven kunta. Nurmijärvi.

Valtee, S. Koulun perhetyöntekijän haastattelu. Keravan kaupunki. Kerava

Kuviot

Kuvio 1: Lähisuhdeväkivallan muodot (THL 2018).....4

Kuvio 2: Väkivaltaa kohdanneen lapsen auttamismalli..... 24

Taulukot

Taulukko 1. Haastattelukysymykset tutkimuskysymyksittäin..... 16